

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG

Hak-aal

maart 2023 – jaargang 49 – nummer 1

- ***Jaarverslagen 2022***
- ***Slakken in de Baarsemwaard***
- ***Merelnesten zoeken***

Het Oortdeel

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Ode aan de NVWC

Sinds 1995 ben ik lid van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg; u weet wel, de club achter de Hak-al. Dat begint al aardig op te schieten als ik gouden jubileum-aspiraties zou hebben. En die heb ik eerlijk gezegd wel, want ik denk dat ik de rest van mijn leven lid blijf van deze geweldige club.

Waarom deze nogal persoonlijke, bijna emotionele ontboezeming zo aan het begin van een column waarin de harde woorden nooit ver weg zijn? Welnu, de schuld daarvan moet worden gezocht in deze Hak-al. De eerste editie van het jaar herbergt namelijk altijd de jaarverslagen van de verschillende werkgroepen. En bij het redigeren van die bonte mix aan onderwerpen en schrijfstijlen realiseerde ik me – niet voor het eerst – wat een bijzondere vereniging die NVWC toch is. Je zult het als doorsneelid niet zo snel in de gaten hebben, maar wat alle leden bij elkaar ieder jaar weer doen, is ongekend. En dan de kennis die ze met iedereen en z'n moeder delen! Samen bezitten de NVWC-leden een natuurkennis waar ChatGPT jaloers op zou worden.

Kijk eens naar de variatie in de jaarverslagen en 'gewone' artikelen in de Hak-al: dat gaat van nachtvlinders tellen met een speciale vlinderval tot het determineren van slakjes die niet veel groter zijn dan een motregendruppel. Om van het enorme palet aan onderzoeken, tellingen en excursies van de afzonderlijke werkgroepen maar te zwijgen! Wist u bijvoorbeeld dat er een steenmarter huise achter ons clubgebouw De Steenuil? Of dat er langs de Diefdijk ringslangen blijken te zitten? Allemaal ontdekt dankzij de wildcameraonderzoeken van de Zoogdierwerkgroep.

Dat gaat vaak ver hoor, die onderzoeken. Kijk maar eens naar het MUS-project, waarin de vogelwerkgroepleden zelfs stadsvogels op postcodeniveau onderzoeken! Het wachten is op de insectenwerkgroep die de burgerservicenummers van alle koolwitjes gaat controleren om de ongecontroleerde toevloed van gelukzoekende scheefbloemwitjes zo nauwkeurig mogelijk te kunnen vastleggen.

Bij de verslagen van de jeugdgroep zie je dat dat enorme reservoir aan natuurkennis ook ruimhartig gedeeld wordt, zodat ook de volgende generaties niet alleen de liefde voor maar ook de kennis van de natuur meekrijgen.

En vergeet ook niet de rol van de NVWC in de Culemborgse maatschappij; die is zowel adviserend als signalerend. Niet zelden gaat de gemeente te rade bij mensen van onze club als er een natuurderige kwestie in het geding is (welke bomen kunnen we het beste kappen in de Zump? Van die dingen). Terwijl er vele NVWC-ogen spieden naar zaken die mis gaan (maaien of snoeien op plaatsen waar dat niet is toegestaan. Van die dingen) en daar het bevoegd gezag dan van op de hoogte stellen, met het dringend advies er iets aan te doen.

Tot slot wil ik de geweldigheid van de NVWC onderstrepen door te wijzen op de Hak-al. Wat een fantastisch clubblad is het toch! Dankzij in de eerste plaats de gevarieerde en altijd interessante kopij die we van een scala aan leden krijgen ieder kwartaal. Maar zeker ook dankzij de mensen achter de Hak-al, zoals de onbetaalbare allesregelaar Gabriëlle van Appeldoorn, de van alle markten thuis zijnde Berry Lucas en de – wat mij betreft – Vormgever des Vaderlands Eric van Grieken.

En natuurlijk jullie allemaal, alle leden. Samen zijn we de NVWC, een van de mooiste clubs van Nederland!

Voorplaatfoto, vrouwtje merel op klimobessenjacht.
Annette van Berkel

6

8

10

12

14

19

28

34

In dit nummer

- 2 Het Oordeel – *Ode aan de NVWC*
- 4 Van het bestuur – *Jaarverslag 2022*
- 5 Hoe onderscheid je afzonderlijke boommarters?
- 6 Aha, op die manier!
- 8 Waar komt die naam vandaan? – *Raaf*
- 10 Merelnesten zoeken
- 12 Ik teken ervoor! – *Wolf*
- 14 Slakken in de Baarsemwaard

- 19 **Jaarverslag 2022**
- 19 *Insectenwerkgroep*
- 22 *Nestkastwerkgroep*
- 23 *Zoogdierenwerkgroep*
- 24 *Jeugd*
- 26 *Plantenwerkgroep*
- 28 *Vogelwerkgroep*
- 32 **MUStellingen**
- 34 *Goed gezien – bijzondere vogelwaarnemingen in 2022*
- 39 **Colofon**
- 40 *Preview vernieuwde website NVWC*

www.nvwc.nl

door Kars Veling

Er ligt weer een prachtig dikke Hak-al in de bus, boordevol activiteiten die we als NVWC'ers vorig jaar hebben gedaan. De werkgroepen en individuele vogelwachters hebben vele duizenden uren in het veld doorgebracht om onder andere vogels, vlinders, libellen en zoogdieren in kaart te brengen. Ze hebben vele tienduizenden kilometers gefietst en gewandeld om meer te weten te komen over de biodiversiteit in Culemborg en omgeving. Voor een deel zijn die gegevens ook doorgestuurd naar landelijke organisaties zoals SOVON Vogelonderzoek en De Vlinderstichting. En daarmee worden ze ook gebruikt om de landelijke stand van zaken in beeld te brengen en om trends te berekenen over hoe het met de planten en dieren in ons land gaat.

Onderzoek is een van de drie pijlers van de NVWC. Maar bescherming is een van de andere en even belangrijk. Zo zijn een aantal van onze leden al jaren actief om de Redichemse Waard meer natuurwaarden te laten krijgen. Al decennia lang is dit prachtige gebied onderwerp van discussie en tegengestelde belangen, maar het lijkt er nu wel op dat het de goede kant op gaat en dat er uiteindelijk meer kansen komen voor de natuur. Een eerste stap is de landtong, de strook land tussen de Lek en de plas van de Redichemse waard, op te kopen. Als daar, in plaats van intensieve maisteelt, natuurbeheer kan worden gerealiseerd zijn daar grote kansen voor soortenrijk grasland. Er was vroeger een heel bijzondere vegetatie daar met zogenaamde fluviatiele planten, planten die sterk zijn gebonden aan het riviereengebied.

Een ander gebied waar we ons het afgelopen jaar mee hebben bezig gehouden is de Volencampen. Dat is het vierkante stuk grasland tussen de vier dreven. Alleen al door de ligging zo dicht bij het centrum en het feit dat het al eeuwenlang als grasland in beheer is (vroeger werden er de paarden gehouden van het naastliggende kasteel) maakt dit tot een hele bijzondere plek. Op dit moment wordt het nog intensief beheerd en zijn er niet erg veel planten en dieren te vinden, maar ook hier lijkt het de goede kant op te gaan. De eigenaar, het Rijks Vastgoed Bedrijf, wil dat hier natuurinclusief

gaat worden gewerkt. Het wordt geen natuurgebied maar, zoals al honderden jaren, grasland maar wel met veel meer biodiversiteit!

De derde pijler van de NVWC is vertellen. We willen zoveel mogelijk mensen betrekken bij de natuur en enthousiast maken voor natuurbescherming. Daar is de jeugdwerkgroep actief mee bezig bij de jongeren en de maandelijkse lezingenavonden en de vogelexcursies die Gerrit Jan maandelijks verzorgt, zorgen daar ook voor. Sinds een paar jaar hebben we daar een nieuwe manier voor gevonden, door samen te werken met Theater de Fransche school. Hier zijn het afgelopen jaar een aantal schitterende bioscoopfilms vertoond waarin de natuur centraal staat. En dat bleek een schot in de roos. Zo waren de films 'Wolf' en 'Nederland onder water' uitverkocht en ook de andere voorstellingen bleken in trek. Maar er zijn nog meer activiteiten geweest. Zo geven leden van de NVWC lezingen bij andere organisaties. En natuurlijk zijn daar de Tsjiepl en de Hak-al, die heel veel Culemborgers op de hoogte brengen van de natuur hier in de buurt. De website gaat daar ook een belangrijke rol in vervullen en binnenkort komt er een spiksplinternieuwe NVWC-website!

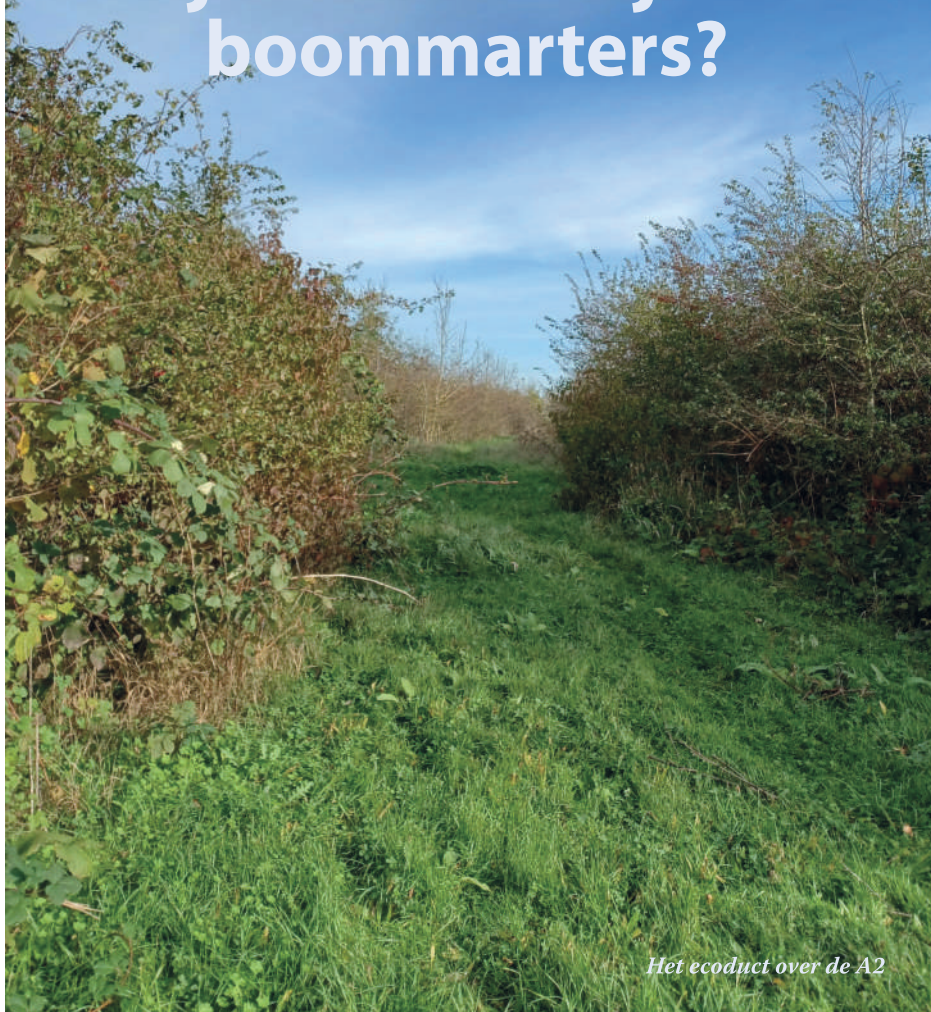
En we zijn al weer volop in het jaar 2023. Maak er wat moois en natuurlijk van! 🐦

*Links de Redichemse Waard
Onder 'Nederland onder water'
in de Fransche School.*

Hoe onderscheid je afzonderlijke boommarters?

Het ecoduct over de A2

door Jurgen Geven, foto's Louis Raetsen

Op 10 november ging de zoogdierenwerkgroep met vier man sterk naar het ecoduct, om de aanwezige vier cameravallen en twee struikrovers te controleren en te voorzien van nieuwe SD-kaarten zodat de oude uitgelezen konden worden. Dit gebeurt reeds enkele jaren en heeft al mooie resultaten opgeleverd.

Eerder was geprobeerd om de aanwezige boommarter te verleiden op zijn achterpoten te gaan staan, middels pindakaas op een verhoogd plankje. Als hij op zijn achterpoten staat om bij de pindakaas te komen, komt de keelvlak in beeld, waardoor afzonderlijke individuen zijn te onderscheiden. Tot nu toe was dit zonder resultaat.

Via de zoogdierverseniging kwam Jurgen met een nieuw plan. Een zogenaamde Jiggler. Via een ijzerdraad hangen er twee thee-eieren in de lucht, waarvan er een gevuld werd met pindakaas en de andere met sardientjes. Wederom om de boommarter te verleiden op zijn achterpoten te staan. Hiernaast zes bamboestokjes in de grond, voorzien van pindakaas en valerianolie. Toen we thuis de kaartjes uitgelezen hadden, bleek er toch een boommarter bij de oude opstelling op de camera te staan bij de pindakaas. Het begin is er! Over 3 à 4 weken zullen we zien of de nieuwe opstelling meer resultaten oplevert 🐿

Jurgen legt Leen uit wat de bedoeling van de jigglers is

Johan verwisselt de SD-kaarten

Jurgen, Louis en Johan

Plank met pindakaas voor de boommarter

Aha, op die manier!

door Tijn Smeeman

Ik zal me even voorstellen voor iedereen die mij niet kent. Ik ben Tijn, ik ben 17, en ik woon al 14 jaar hier in Culemborg. Ik woon niet zomaar in Culemborg, maar op een bijzondere plek. Namelijk naast twee van de grootste natuurliefhebbers van deze wijde wereld: Kars Veling en Annette van Berkel, misschien kent u ze wel.

Zij hebben mij van jongs af aan geïnspireerd en geënthousiasmeerd over alles wat de Nederlandse natuur ons te bieden heeft. Zo ben ik opgegroeid tot de natuurliefhebber die ik vandaag de dag ben. Een brede natuurliefhebber, want ik vind eigenlijk alles interessant.

Maar als ik moet kiezen gaat mijn voorkeur toch uit naar de insecten. Een soortgroep met zoveel prachtige soorten, verscholen als je niet oplet, maar een paradijs als je kijkt, als je écht kijkt. Want als je kijkt, dan gaat er een wereld open, een minuscule wereld vol prachtige soorten, met bijzondere kleuren en indrukwekkende patronen. En ook het determineren van insecten is altijd een leuke puzzel, omdat het lang niet altijd even makkelijk is.

De insecten zijn natuurlijk ook nog steeds een enorme groep, dus heb ik voor het gemak ook een voorkeur binnen de insecten: de vlinders. Dat is ook niet zo gek als je kijkt naar de daders van de jarenlange natuurindoctrinatie waar ik het zojuist over had, Kars en Annette werken allebei namelijk bij de Vlinderstichting.

NJN-zomerkampen

Ik ga elke zomer op kamp met de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie). Dit zijn kampen in de natuur, georganiseerd door en voor jongeren van 12 t/m 25 jaar; echt een hele leuke ervaring! Afgelopen zomer was ik op kamp in het Belgische plaatsje Bocholt, 200 meter over de grens met Limburg. We waren met ruim 50 deelnemers en stonden met onze tenten in een weiland van een lokale boer, echt een ideale locatie. Door het grote grasveld was er veel ruimte voor allemaal leuke activiteiten op het kampterrein. En de omgeving was daarnaast ook heel mooi met prachtige natuur. Vlakbij het kampterrein waren al mooie beekjes en poeltjes vol met libellen en bospaadjes met veel bijzondere vlinders zoals de grote weerschijnvlinder, de keizersmantel en de kleine ijsvogelvlinder. En iets verder weg waren er de Hoge Kempen en de Grootte Peel, twee prachtige natuurgebieden met allebei ook een enorme soortenrijkdom.

Spiegeldikkopje

Ik heb als vlinderaar het hele kamp natuurlijk volop genoten van alle prachtige vlinders in de omgeving, maar één bijzondere soort ontbrak richting het eind nog steeds: het spiegeldikkopje! Dit is een heel zeldzame dagvlinder in Nederland, hij zit hier maar op 1 plek, de Grootte Peel. Het is niet alleen een zeldzame, maar ook nog eens een hele mooie soort. Hij is te herkennen aan de opvallende gele kleur met ovale, witte 'spiegels' aan de onderkant van zijn vleugels. De Grootte Peel was twee uur fietsen vanaf het kampterrein, dus het was best een onderneming om op zoek te gaan naar deze bijzondere soort.

Toen we na de fietstocht aankwamen bij het terrein, hadden we allemaal trek gekregen, dus zijn we gelijk wat gaan eten onder een boom naast de ingang van het gebied. Aangesterkt en vol energie zijn we op zoek gegaan naar het dikkopje. De zon scheen fel, en het was erg warm, dus het was een drukte van jewelste in de insectenwereld. Na een paar minuten kwamen we bij een veldje dat vol stond met jakobskruid, met een paar kleine paadjes erdoor-

heen. We verspreidde onszelf een beetje, en al vrij snel hoorde ik uit de verte: "Ja, Ik heb er een!" En niet veel later zag ik ook iets vliegen, mijn eerste spiegeldikkopje!

Scherpstellen lastig

Een paar jaar geleden heb ik van mijn opa een mooie camera gekregen, een Nikon D7100 die hij niet meer gebruikte. Sindsdien heb ik mijn best gedaan om te leren hoe ik met deze spiegelreflex de beste foto's maak. Ik had er in het begin erg veel moeite mee, vooral het scherpstellen was lastig. Als ik het scherpstellen overlaat aan m'n camera, dan wordt de foto (helemaal bij macro) al snel niet goed

scherp, doordat de camera scherpstelt op het verkeerde deel. Ik stel dan ook altijd handmatig scherp bij m'n foto's, ook niet ideaal, want het blijft heel lastig om het onderwerp scherp te krijgen, maar het werkt voor mij vaak beter.

Ook bij dit spiegeldikkopje was het erg lastig om hem mooi scherp te krijgen, zeker als je zowel het kopje als de vleugels scherp wil hebben. Ik neem daarom vaak een grotere scherptediepte, zodat het hele beestje scherp is, maar niet té groot, zodat de achtergrond nog vaag blijft.

Toen mijn instellingen eindelijk naar wens waren ingesteld, ging er een dikkopje in de buurt van mij zitten, prachtig op het jakobskruis-

kruid. Hij zat ook goed qua belichting, want ik had de zon in m'n rug. Ik ging op de grond zitten, zodat de vlinder op ooghoogte was, en maakte de foto.

Blij met de geslaagde missie en de prachtige foto's (want de rest had ook hele mooie foto's gemaakt) gingen we weer op de fiets terug naar het kampterrein. In Nederweert kwamen we langs een ijswinkel, die meermalig uitgeroepen was tot beste ijsalon van Nederland. Dus onder het genot van een van de beste ijsjes van Nederland konden we tevreden terugkijken, een mooie afsluiting van een mooie dag! 🐛

Waar komt die naam vandaan?

Is dit een raaf?

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

“Ik ben heel goed in het herkennen van vogels.”

“O ja? Wat zit daar dan?”

“Ja, dat is beslist een vogel!”

Dit grapje bereikte mij via onze zoon en kwam van het sociale media kanaal Reddit. Ik zit daar niet zo in, maar voor een vijftienjarige is dat een bron van informatie. Ik had deze grap kunnen maken. Want ook ik kan best goed zeggen of iets een vogel is of niet, maar het op naam brengen ervan is een ander verhaal.

Zo heb ik ook problemen met het onderscheid maken tussen een raaf en een zwarte kraai.

28 jaar geleden

Toen ik bijna 28 jaar geleden begon met vogelen (of juister is: toen ik begon met meekijken met een vogelaar), was alles wat op een zwarte kraai leek ook gewoon een zwarte kraai, hier in onze omgeving. Roeken zaten in koloniën in het oosten van het land en daar kwamen we zelden. Kauwtjes herkennen lukte vaak wel, want het kauwtje is kleiner dan de zwarte kraai en heeft dat guitige lichtergekleurde kopje met petje. Die oogt gewoon wat meer frêle. En een raaf, ja een raaf heeft de grootte van een roofvogel en komt hier niet voor. Daarmee was het op naam brengen van de zwarte familieleden van de kraaienfamilie een overzichtelijk geheel. Daar is natuurlijk heel veel verandering in gekomen. De roeken broeden inmiddels langs de N320 bij ons bedrijventerrein Pavijen en in de wijk Terweijde, om maar een paar plekken te noemen. Ze zitten in elk geval overal. Maar wandelend door het gras vallen vooral de ‘poten met veren’ op. Een roek heeft een broek, zeg maar. Dat is te doen, mits je ze goed kunt bekijken. En de raaf, hoe is het inmiddels daarmee in onze buurt?

Het geluid van de raaf

De volgende herinnering hebben we weten te dateren op voorjaar 2006. Echtgenoot Paul en ik wandelden samen eens niet ver van Culemborg toen we een vogel hoorden roepen, zonder dat mijn echtgenoot er veel aandacht aan besteedde. Maar ik zei: “Als we nu op vakantie waren, dan zou ik dit dus een raaf noemen.” “Ja, maar we zijn in het rivierengebied en het is een zwarte kraai.” Uiteraard was ik onmiddellijk overtuigd. Ik had ook nog niet zo vaak een raaf horen roepen en wist ook wel dat je meestal uit moet gaan van de ‘normale’ soorten, zeker als niet-serieuze vogelaar. Maar ik had altijd het idee gehad dat de zwarte kraai echt helder ‘kra-kra’ roept en de raaf meer ‘kroh-kroh’. Enkele weken later bleek dat er voor het eerst een poging tot broeden werd gedaan door een paartje raaf in ons NVWC-werkgebied, niet ver van de plek waar we wandelden. De foto van de raaf met de tak is van april 2006 en van dat bewuste paartje. Nog steeds kan ik me die paar weken daarvoor tijdens onze wandeling gewoon vergist hebben; dat is zelfs het meest waarschijnlijke scenario. Maar sindsdien broedt er wel eens een paartje raaf in onze omgeving. Nog vaker lijken ze in het voorjaar de boel te verkennen, maar komt het er uiteindelijk niet van. Raven zijn verstoring gevoelig in de tijd dat ze een nest bouwen, dus laten we vooral niet naar ze op zoek gaan. In ieder geval niet voor mensen zoals ik; mensen die te scharen zijn onder de meer ‘algemene natuurliefhebbers’. Laat een paar serieuze vogelkenners uit onze geleerden maar vaststellen of er inderdaad gebroed wordt en dat vervolgens een beetje stilhouden tot de jongen zijn uitgevlogen. Belangrijk is dus wel dat het inmiddels kan, een raaf tegenkomen in onze omgeving.

Raaf of zwarte kraai?

Goed, het geluid is dus van belang bij het maken van het onderscheid. En als ik het verschil kan horen, dan is er voor iedereen hoop op dit gebied. De website van de Vogelbescherming is daarvoor echt heel fijn; met een muisklik kun je beide vogels voor je laten zingen en roepen. Maar hoe kun je ze verder uit elkaar houden, die twee? Kijk, als ze goed zichtbaar zijn aan de grond, dan is er geen twijfel mogelijk. De raaf is veel groter en oogt door zijn grote snavel ook heel fors. Maar als ze vliegen, moet ik tot mijn schaamte bekennen dat ik het ook na jaren raven op vakantie tegenkomen nog altijd lastig vind. Gelukkig lees ik op dezelfde website van de Vogelbescherming over de raaf deze louterende woorden: “Zonder directe vergelijking kan het wel moeilijk zijn het grootteverschil met zwarte kraai te zien.” Precies; dat vind ik nou ook! En dat ondanks de spanwijdte van ongeveer 1.20 meter. Verder zitten er nog verschillen in gedrag. Zo kan een raaf net als een roofvogel gebruikmaken van thermiek en lang blijven zweven. Een zwarte kraai zal na een zweefmomentje toch weer gaan klapwieken.

Waar komt de naam vandaan?

Raven worden al in de oudheid genoemd en spelen een rol in talloze oeroude verhalen. Noach liet een raaf uitvliegen uit zijn ark om te kijken of er al weer een takje en daarmee dus droog land te vinden was ten tijde van de zondvloed. De hierbij geplaatste foto is zoals gezegd van Paul en niet van Noach, maar dat terzijde. In de Griekse mythologie hoort de raaf bij Apollo, god van o.a. de schone kunsten. De Germanen lieten de god Wodan vergezeld gaan van de raven Hugin en Munin. In een aantal verhalen wordt de raaf ook in verband gebracht met zwarte magie of naderend onheil. ‘Stelen als de raven’ of de Duitse them ‘ravenouders’ voor ontarde ouders klinken ook niet erg positief. Daar tegenover staat het zeldzame fenomeen van de albino raaf. Een witte raaf is juist een term voor een zeer uniek en begaafd iemand. Er zijn ook buiten legendes wel waarnemingen van witte raven bekend. In 1760 landde er eentje op een Engels oorlogsschip. En in 1994 kwam er eentje bij de dierenambulance in Apeldoorn terecht. Maar ze zijn echt heel zeldzaam. De grote bekendheid van de raaf al in de oudheid, maakt dat de naam ‘raaf’ eigenlijk niet te achterhalen is. Mijn naslagwerken melden voor de wetenschappelijke naam het volgende. ‘Corvus’ wil zeggen: ‘kraai’. En ‘Corvus corax’ is simpelweg: ‘raaf’. En van de Nederlandse naam ‘raaf’ wordt vermeld dat het waarschijnlijk klanknabootsend is. Kijk, dat vind ik nu een slechte verklaring. In de naam ‘raaf’ hoor je overduidelijk een aa-klank. En dat terwijl ik de roep van de raaf nu juist geen aa-, maar een o-klank vind hebben.

Bij twijfel: denk aan een boer

Wat dat klank nabootsen betreft doen de Duitsers het beter. Die spreken van een ‘Kolkrabe’, waarbij ‘kolken’ wordt vertaald als bra-

ken of boeren; in ieder geval een diep uit de keel komend geluid. Dat hoor ik er meer in terug. Kortom: zie je in de komende weken ergens in ons werkgebied een zwarte kraai-achtige vliegen, wees dan alert. Probeer hem met een

andere vogel te vergelijken om zo de grootte te achterhalen. Lukt dat niet, dan is er de ultieme test: luister of de vogel in kwestie iets roept als 'kroh-kroh', dat vaag doet denken aan een boerend geluid. Heel misschien is het dan geen zwarte kraai, maar een raaf! 🐦

Merelnesten zoeken

door Annette van Berkel

Vorig jaar ben ik gestart met het onderzoek naar het voortplantingssucces van merels. Het was het jaar van de merel en in dat jaar startte SOVON vogelonderzoek met een uitgebreid onderzoek naar het nestsucces want daar bleek weinig van bekend.

Nestsucces wil zeggen: hoeveel mereljongen verlaten gezond het nest? Zijn dat er genoeg om de populatie op peil te houden? Om die vraag te beantwoorden, heeft SOVON een aantal vrijwilligers opgeleid om met zo min mogelijk verstoring bewoonde nesten te zoeken en te volgen hoe het daarmee gaat. Een van die mensen ben ik.

Resultaten

Vorig jaar volgde ik 27 nesten waarvan er 15 waren waarbij de jongen succesvol uitvlogen (-hipten). Met correcties voor de duur waarin je het nest volgt, was in Culemborg ca. 40% succesvol. Dat is iets hoger dan landelijk. Om verschillen tussen de wijken te zien, zijn de aantallen nesten te laag maar het lijkt wel of ecowijk Lanxmeer een iets hoger broedsucces heeft. Daarom gaat er dit jaar extra intensief gezocht worden in deze wijk, met als controle de wijken Voorkoop en De Hond. Als de omstandigheden er geschikt voor zijn worden de jongen geringd.

U kunt helpen door bewoonde merelnesten te melden.
T 06 22651321, E ahvanberkel@gmail.com

Op welk gedrag moet je letten?

Nestbouw

Nestbouw is een erg opvallend gebeuren. Het vrouwtje (zij bouwt alleen) vliegt in korte tijd, vaak 's morgens vroeg, heel vaak met nestmateriaal naar dezelfde plek. In een halve dag kan het nest al klaar zijn dus als je het ziet, is dat ook het moment om te kijken waar ze heen gaat. Bij slechte weersomstandigheden of vroeg in de broedtijd kan het nestbouwen ook vele dagen duren. In deze fase hoef je nog niets te melden. Houd afstand want in de nestbouw- en eierenlegfase zijn merels erg storingsgevoelig.

Eieren leggen

Als het nest klaar is, moet er gepaard worden en moeten eieren gelegd worden. Doorgaans lijkt het of er niets meer gebeurt. Het vrouwtje zit vrijwel constant in dekking rustig eieren te produceren.

Het mannetje houdt haar continu in de gaten want hij moet er direct bij zijn als ze wil paren.

Elke dag wordt er een ei gelegd. Dat betekent een keer per dag een nestbezoek. Verder niet. Het broeden begint pas als het legsel compleet is (afhankelijk van de omstandigheden 3-5 eieren).

Broeden

Een broedend vrouwtje is ook al niet erg opvallend. Ze komt elke 3 à 4 uur van het nest om zich te poetsen en te eten. Na een kwartiertje is ze vaak alweer terug. Let dus op als je een merelvrouw met enige regelmaat op dezelfde plek een struik in of uit ziet gaan. Dat kan een aanwijzing zijn voor een nest. Het mannetje is continu in de buurt en houdt alles vanaf een hoge plek in de gaten. Het mannetje zit altijd zo dat hij de nestplek kan zien.

Als u dit gedrag herkent, is het fijn als u dit bij mij meldt.

Jongen in nest

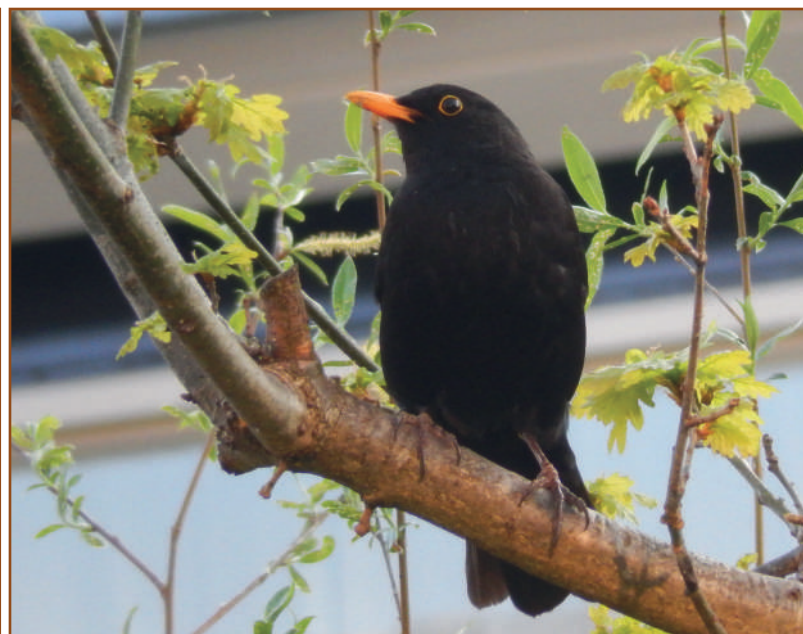
Dit is de meest opvallende fase. Beide ouders vliegen af en aan met voedsel. Aanvankelijk valt dat voedsel niet erg op omdat als de jongen erg klein zijn het voedsel uit erg kleine stukjes bestaat. Maar tegen de tijd dat er stukken regenworm herkenbaar uit de ouderlijke bekken steken, is overduidelijk dat ze een nest met jongen hebben.

Predatie

Iets wat niemand leuk vindt als het zijn of haar merelnest betreft maar wat nu eenmaal normaal is in de natuur is het opeten van de nestinhoud door eksters of andere gegadigden. Merels starten doorgaans enkele dagen na predatie weer met een nieuw nest. Ze kunnen doorgaan tot ze in de rui raken in de loop van juli.

Uw hulp gewenst

Om meer nesten te kunnen volgen, doe ik een beroep op u. Veel ogen zien nu eenmaal meer. Meld bij mij als u een merelnest in de tuin heeft waar merels gebruik van maken. U hoeft niet exact te weten waar het precies zit, als u maar sterke vermoedens van broeden of jongen hebt. Het opzoeken hoort bij mijn taak.

Boven: merelouder met vliegvlug geringd jong M7. Margreeth de Nie

Cursus merelnesten zoeken door vrijwilligers

Ook dit jaar wordt weer een cursus merelnesten zoeken en volgen gegeven door SOVON (zie website SOVON). Je leert hier hoe je met minimale verstoring merelnesten kan vinden en volgen.

Johan de Kruif heeft zich ingeschreven en gaat in Culemborg meedoen met het merelnesten volgen. 🐦

*Onder van links naar rechts:
 Broedend vrouwtje merel M7. Foto's Annette van Berkel
 Mannetje merel altijd waakzaam in de buurt
 Net uitgevlogen slapend mereljong M23
 Zonnend merelvrouwtje tussen 2 broedsels in.*

Ik teken ervoor! Wolf

door Rebecca Engels

De wolf is al een aantal jaren bezig met een opmars in Nederland. In 2018 heeft hoogstwaarschijnlijk de eerste wolf zich weer in ons land gevestigd, na een ruime eeuw weg te zijn geweest. Ook in en rondom Culemborg is er meerdere keren een wolf waargenomen. De laatste keer was begin dit jaar. Die wolf was helaas doodgereden bij de A2.

Zelf heb ik nog nooit een wolf in het wild gezien, maar we kunnen er allemaal wel een beeld bij vormen. De beige, bruine en grijze vacht met donker zadel, de lange stevige poten, dikke staart en brede krachtige kop. Een aantal van deze kenmerken zie je terug in mijn portrettekening van dit mooie dier.

Meestal teken ik een dier op een volledig witte achtergrond, maar deze keer wilde ik de uitdaging wel aangaan om een gekleurde achtergrond te maken. Dit heb ik gedaan met pan pastels, zacht pastel pigment dat je aanbrengt met speciale sponsjes. Hiermee kan je een mooi kleurverloop creëren en doordat je dunne laagjes aanbrengt is hier overheen tekenen geen enkel probleem. Daarna was het tijd voor de wolf zelf. Ik vind het altijd fijn om te beginnen met de ogen. Een cruciaal onderdeel van de tekening. Als die eenmaal goed op papier staan is het makkelijker om de positie van alle andere onderdelen te bepalen zoals de neus, maar vooral ook de donkere en lichte delen. Als de ogen klaar zijn werk ik van het oor linksboven naar rechtsonder om op die manier zo min mogelijk met mijn hand (ik ben rechtshandig) over de getekende stukken te vegen. Pastel kun je namelijk gemakkelijk uitvegen waardoor het een zootje wordt. Dat wil ik natuurlijk voorkomen dus dit, in combinatie met het gebruik van pergamiñpapier, werkt voor mij het beste.

De grootste uitdaging was toch wel de grote hoeveelheid aan vacht! Zoveel haren en nuances in grijs tinten. Om dit mooi dekkend te krijgen en het eruit te laten zien als een dikke vacht zijn er heel wat laagjes nodig met verschillende kleuren. Onder andere wit, warm grijs, koel grijs, blauw, geel en oker. Blauw heb ik ook gebruikt voor de neus, en wel vijf verschillende kleuren blauw. Hierdoor zie je goed de diepte, en lijkt het een echte natte neus.

Interesse in deze originele tekening?
Of wil je een limited edition print bestellen?
Neem dan contact op via natureartbyrebecca@gmail.com. 🐾

Slakken in de Baarsemwaard

Foto 5, hoogwater

door Theo de Jong

Het is een hete zondagmiddag en er is net een verfrissende buitje gevallen. Je loopt op je blote voeten de tuin in en glijdt uit. Hé getsie, een naaktslak tussen je tenen, gatver, wat een vies beest. Met zo'n ervaring is het geen wonder dat slakken niet geliefd zijn. Bovendien vreten ze ook nog je hele tuin kaal. Hosta's, slaplantjes, aardbeien, niets is veilig. En toch, ik vind ze prachtig. Bovendien vervullen ze een belangrijke rol in de kringloop.

Ze zijn gek op algen en dood organisch materiaal. Dat kunnen plantenresten zijn maar ook dode dieren als muizen, regenwormen, kikkers en padden. Zo zorgen ze ervoor dat je tuin geen vuilnisbelt wordt. Ja, slakken zijn de grote opruimers, ze eten echt alles. Sommige slakken, zoals de grote glansslak, deinzen er niet voor terug andere slakken aan te vallen en op te eten! Gelukkig zijn ze maar 13 mm groot. En, slakken vreten hondenpoep en dat is best heel prettig, dus fijn dat ze er zijn.

Slakken

Slakken bestaan voor een heel groot deel uit water. Daarom vind je ze vooral op vochtige plaatsen, onder afgevallen bladeren, onder dood hout of stenen, in de strooisellaag en in spleten en kieren. Vooral in de zomer en herfst, als een periode van droogte afgesloten wordt met een regendag, gaan slakken massaal op pad en vind je ze overal.

Als het vriest, zijn slakken niet meer actief. De meeste soorten overwinteren op een vorstvrije plaats, in de grond, in de strooisellaag of onder allerlei materiaal als stenen, stammen en ander valhout. Enkele soorten zijn ook in de winter actief. Op 3 december 2022 vond ik op de muur van de kanonnenpoort drie doorschijnende glansslakken, stil zittend en teruggetrokken in hun huisjes. De kleine slakjes, maximaal 6 mm trotseerden de gure oostenwind en de vorstperiode. Zowat elke dag ging ik even kijken en heb ik foto's gemaakt om de precieze locaties vast te leggen. Die locaties veranderden niet tot 19 december. Toen de dooi stevig was ingevallen, werden ze weer actief en verplaatsten zich over de muur. Zie foto 1. Slakken zijn hermafrodit, ze bezitten zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtsorganen. Bij veel soorten is de paring wederzijds, beide dieren worden bevrucht. Na de paring worden de eitjes

afgezet, meestal in de bodem of verstopt onder bladeren of stenen. De eitjes van slakken zijn maximaal één tot slechts enkele millimeters in doorsnede en meestal doorzichtig. Landslakken lijken als ze uit het ei kruipen vaak al een beetje op de ouders en huisjesslakken hebben al een klein huisje.

Slakken zijn er in soorten en maten. De kleinste huisjesslak van Nederland is het dwergpuntje en is maar 1,4 mm groot en de grootste is de wijngaardslak die wel 50 mm breed kan worden. De tijgerslak is de grootste naaktslak en kan wel 20 cm lang worden terwijl de kleine akkerslak maar 2,5 cm groot wordt. Kortom variatie genoeg. En niet alleen in grootte maar ook in vorm. Sommige huisjesslakken hebben gladde huisjes, andere huisjes zijn diep gegroefd of hebben stekeltjes, sommige zijn bol, anderen weer plat of juist torenvormig. Er zijn zelfs behaarde slakken! Zie foto 2.

Wereldwijd zijn er zo'n 60.000 tot 75.000 slakkensoorten bekend. In Nederland leven circa 95 soorten landslakken en circa 75 aquatische zoetwaterslakken en tweekleppigen. Van de landslakken zijn 43 soorten bedreigd, van de zoetwaterslakken 27 soorten.

Inventarisatie

In ons werkgebied is maar weinig over slakken bekend. Zelfs in de tuinspecial van de Hak-al in 2020 komt het woord slak niet voor en is er geen enkele foto van een slak opgenomen. Al lang heb ik belangstelling voor slakken maar dat bleef beperkt tot het af en toe determineren van een slak. Maar twee jaar geleden bedacht ik me dat ik mijn tuin wel eens op slakken zou kunnen inventariseren. En dat leverde verrassende resultaten op. De tijgerslak kroop er rond maar ook het genaveld tonnetje, een slakje van 4 mm dat vanuit de duinen heel Nederland aan het veroveren is en vaak met tientallen bijeen zit. Zie foto 3. Natuurlijk ook het boerenknoopje en tot mijn

Foto 1, doorschijnende glasslak op muur Kanonnenpoort

Foto 2, haarslak

verassing ook de grote clausilia. Zie foto 4 op pagina 16. Na het hoge water in februari 2021, foto 5 (linksboven), lag er in de Baarsemwaard aan de voet van de winterdijk een dik pakket aanspoelsel. Ik vroeg me af of daar veel slakkenhuisjes in zouden zitten. Daarop heb ik een paar emmers aanspoelsel verzameld en beetje bij beetje uitgezocht. Behalve veel dode kevers zaten er ook veel, vooral kleine slakkenhuisjes in. Door de constante beweging van het aanspoelsel in het water en de vorst waren veel huisjes beschadigd. Bovendien waren er veel oude huisjes bij die allemaal wit of grijs verkleurd waren. Dat maakte de determinatie er niet makkelijker op ook al omdat meer dan de helft van de Nederlandse soorten kleiner is dan 6 mm.

Baarsemwaard

Nadat ik de slakken uit het aanspoelsel had gedetermineerd bedacht ik me dat ik de Baarsemwaard wel eens op landslakken zou kunnen onderzoeken. Ik woon er heel vlakbij en het is een overzichtelijke uiterwaard, zeker het deel ten oosten van het monument op de dijk (zie kaart 1). Een groot deel van de uiterwaard wordt begraasd door jongvee waardoor de vegetatie op veel plaatsen kort gehouden wordt. Dit heeft een negatieve invloed op de slakkenfauna. Slakken komen sowieso in begraasde vegetaties minder voor dan in onbegraasde vegetaties.

Foto 3, genavelde tonnetjes in mijn tuin

Kaart 1, Baarsemwaard met locaties

Slakken Baarsemwaard

Op een aantal plaatsen binnen het begraasde deel groeien weelderige braamstruwelen die door de beheerder regelmatig afgezet worden, op andere plaatsen lijken ze permanent aanwezig te zijn. Nabij de Lek groeien zeer grote aaneengesloten braamstruwelen. Deze zijn in november 2022 in opdracht van Rijkswaterstaat gemaaid en grotendeels afgevoerd. Ook de aanwezige ruigtekruidenvegetaties zijn toen grotendeels gemaaid. De aanwezige wateren hebben een vrij smalle, veelal door riet, liesgras en andere moerasplanten begroeide oeverzone.

Methode

Door lichamelijk ongemak kon ik pas in oktober 2022 starten met het op zes locaties verzamelen van strooisel (zie figuur 1). Deze monsters heb ik thuis uitgezocht en alle erin aanwezige slakken gedetermineerd. Hieronder een korte beschrijving van de locaties'

Locatie 1.

Voet van de winterdijk met na het hoge water veel aanspoelsel, verzameld in maart 2021.

Locatie 2.

Gemaaid groot braamstruweel met veel diepe rijsporen en veel braammaaisel. Deze locatie ligt op de 'zomerdijk'. Strooisel verzameld in december 2022.

Locatie 3.

Voet en kop van de spoordijk. Veel brandnetels, grove grassen en dauwbraam. In de struiklaag komen vooral vlier en eenstijlige meidoorn voor. Strooisel verzameld in oktober 2022.

Locatie 4.

Voet van de stalen trap naar de spoorlijn. Hier groeit veel dauwbraam, Frans raaigras, vogelwikke en brandnetel maar ook bijvoorbeeld aardaker. Strooisel verzameld in november 2022.

Locatie 5.

Begraasd en gemaaid ruig grasland aan oever van het water. Hier is ook grond van molshopen verzameld. Strooisel verzameld in januari 2023.

Locatie 6.

Gemaaid braamstruweel en gemaaide ruigtekruidenvegetaties met enkele gespaarde eenstijlige meidoornstruiken. Ook deze locatie ligt op de 'zomerdijk'. Strooisel verzameld in januari 2023.

Locatie 7.

Noordelijke muur van de Kanonnenpoort. De muur is plaatselijk erg nat door het uittredende water vanuit het spoordijklichaam. Op deze locatie is geen strooisel verzameld.

Behalve in verzameld strooisel heb ik ook gezocht naar slakken in de vegetatie, onder stenen en stukken hout en aan de voet van struiken. Deze waarnemingen zijn genoteerd als 'zicht' in tabel 1.

Resultaten

Tabel 1 geeft een overzicht van de per locatie aangetroffen soorten slakken en hun aantallen in de Baarsemwaard. Tot nu toe heb ik 28 soorten aangetroffen waaronder twee soortgroepen nl. de barnsteenslakken en de agaathorens. Binnen deze groepen zijn sommige soorten slechts na anatomisch- of DNA-onderzoek met zekerheid te determineren en dat type onderzoek heb ik niet verricht. Deze soortgroepen zijn in tabel 1 opgenomen met de toevoeging s.l. (sensu lato, meerdere soorten).

Van de slanke barnsteenslak heb ik waarschijnlijk 2 exemplaren

Foto 4, grote clausilia

gevonden maar echte zekerheid ontbreekt vandaar dat deze soort de toevoeging cf heeft gekregen (confer, gelijkend op).

Bij de zichtwaarnemingen springen de 200 grote kartuizerslakken in het oog. Deze zijn voornamelijk gevonden in de braam- en ruigtekruidenvegetaties aan de voet van de spoordijk. Het is daar de meest voorkomende soort. Zie foto 6. Maar natuurlijk komt ook daar de zwartgerande tuinslak, misschien wel de meest algemene slak van Nederland, veel voor.

De noordmuur van de Kanonnenpoort is ook een leuke plek om slakken te zien. De muur is vaak nat door uittredend water vanuit de spoordijk en daardoor aantrekkelijk voor slakken. Je kan er vrijwel het gehele jaar slakken aantreffen met leuke soorten als doorschijnende grasslak, gekielde loofslak en grote clausilia.

Het aantal soorten in de strooiselmonsters op de locatie 1, 2 en 3 ontlopen elkaar met respectievelijk 15, 14 en 15 soorten nauwelijks. In het strooisel van locaties 4 en 6 werden 12 soorten aangetroffen. In het strooisel van locatie 5 zijn maar 7 soorten aangetroffen. Uit de resultaten blijkt dat het aantal individuen en soorten slakken niet homogeen verspreid in de uiterwaard voorkomen.

De begraasde delen (locatie 5) zijn arm aan slakken. Dit wordt veroorzaakt doordat er maar weinig fysiek geschikt biotoop door de begrazing overblijft én doordat slakken met de afgevreten vegetatie in de maag van de koeien verdwijnen. Maar ook doordat deze lagere vegetaties een lagere luchtvochtigheid kennen. Slakken komen bij voorkeur voor op vochtige plaatsen. De (afgemaaide) braamstruwelen met de ruigtekruidenvegetaties zijn het meest soortenrijk. Hier vinden de slakken een keur aan voedsel en bescherming met bovendien, door de dichte begroeiing, een wat hogere luchtvochtigheid.

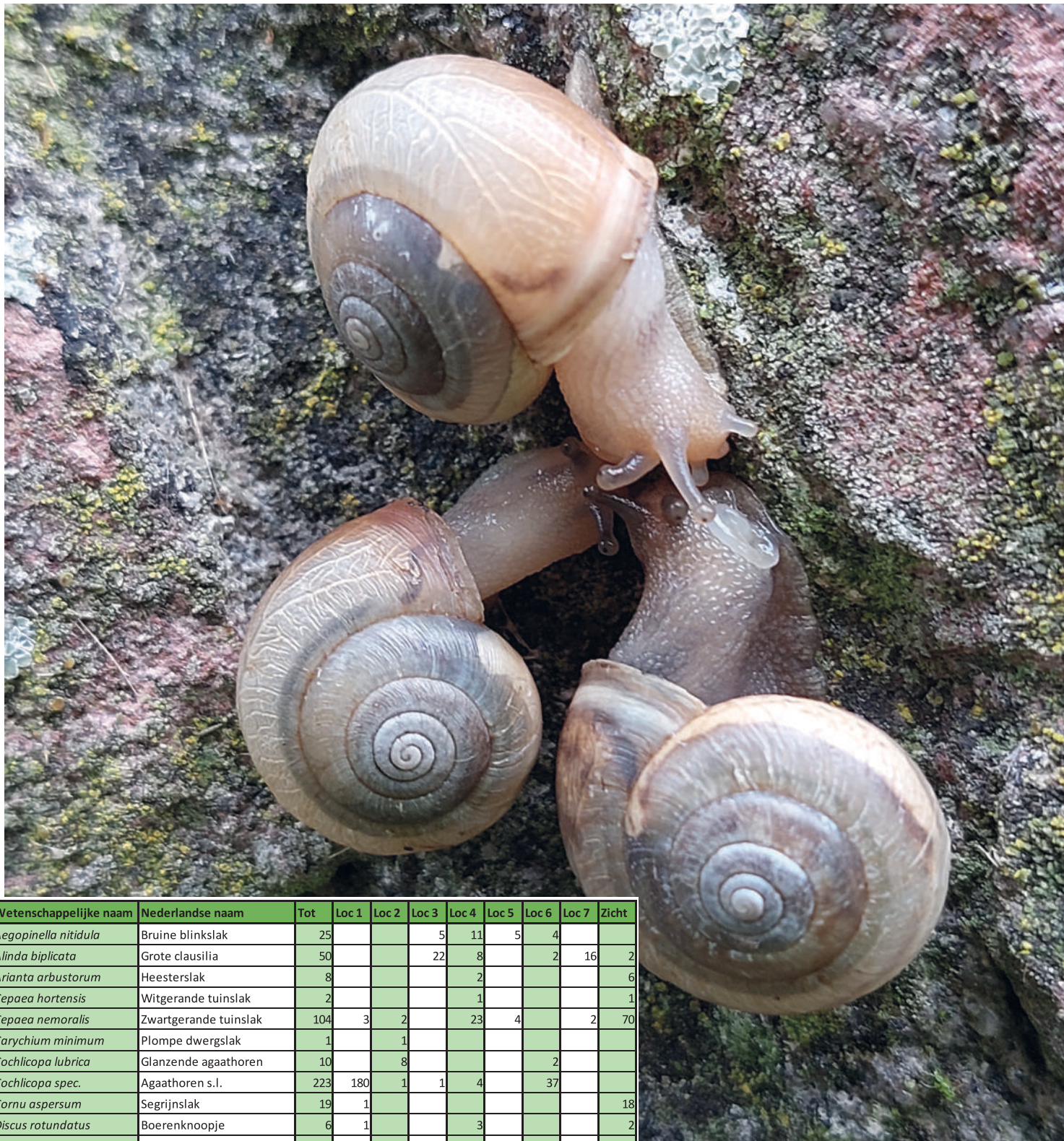

Foto 6, grote kartuizerslakken

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Tot	Loc 1	Loc 2	Loc 3	Loc 4	Loc 5	Loc 6	Loc 7	Zicht
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blinkslak	25			5	11	5	4		
<i>Alinda biplicata</i>	Grote clausilia	50			22	8		2	16	2
<i>Arianta arbustorum</i>	Heesterslak	8				2				6
<i>Cepaea hortensis</i>	Witgerande tuinslak	2				1				1
<i>Cepaea nemoralis</i>	Zwartgerande tuinslak	104	3	2		23	4		2	70
<i>Carychium minimum</i>	Plompe dwergslak	1		1						
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren	10		8				2		
<i>Cochlicopa spec.</i>	Agaathoren s.l.	223	180	1	1	4		37		
<i>Cornu aspersum</i>	Segrijnslak	19	1							18
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	6	1			3				2
<i>Hygromia cinctella</i>	Gekielde loofslak	11	1		3					7
<i>Lauria cylindracea</i>	Genaveld tonnetje	4	4							
<i>Monacha cantiana</i>	Grote kartuizerslak	284	2	3	4	51	3		21	200
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje	18	12	1	2	2		1		
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelder glansslak	7		2				1		4
<i>Oxychilus draparnaudi</i>	Grote glansslak	31	7		11	11				2
<i>Oxyloma cf elegans</i>	Slanke barnsteenslak c.f.	1						1		
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje	2		2						
<i>Pupila muscorum</i>	Mostonnetje	37	25		12					
<i>Succinea putris</i>	Barnsteenslak	2						1		1
<i>Succinella oblonga</i>	Langwerpige barnsteenslak	5			5					
<i>Succinella spec.</i>	Barnsteenslak s.l.	37	1	3	4	1	12	14		2
<i>Trochulus hispidus</i>	Haarslak	52	4	20	7	7	6	8		
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak	7			7					
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak	29	11	5	2		4	7		
<i>Vallonia pulchella</i>	Fraaie jachthorenslak	22	18	1	1					2
<i>Vitrina pellucida</i>	Doorschijnende glasslak	7		1						6
<i>Zonitoides nitides</i>	Donkere glimslak	41	6	9	19		1	5		1

Tabel 1. Aangetroffen slakkensoorten in de Baarsenwaard. Tot = totaal, Loc. = locatie. Per kolom is het aantal individuen per locatie aangegeven met in kolom Tot totaal aan individuen per soort.

Slakken Baarsemwaard

Een aantal slakken komt maar op één locatie voor. De glanzende agaathoren heb ik alleen op locatie 2 gevonden. Het is de 'grootste' agaathoren met een breedte van 2,7 en een lengte van 7,5 mm. De glanzende agaathoren heeft een voorkeur voor vochtige plaatsen in bossen en langs oevers. Beide andere agaathorens komen veelal in drogere biotooptypen voor.

De geribde jachthoren, een fraai slakje van net iets groter dan 2 mm, heb ik alleen in het strooisel van de kop van de spoordijk aangetroffen. Deze soort komt vaak voor onder valhout.

De heesterslak is echt een soort van ruige vegetaties, bosranden en spoorbermen. Ik heb de soort alleen op locatie 4 gevonden. Maar aan de oostkant van de spoordijk komt de heesterslak veel voor in de berenklaauwvegetaties. Zie foto 7.

De witgerande tuinslak komt in vergelijkbare vegetaties als de heesterslak voor maar komt vooral voor in Zuid-Limburg en het heggelandschap van de grote rivieren. Ook deze soort is gevonden op locatie 4.

De plompe dwergslak tenslotte is een klein wit slakje van 1,5 x 0,9 mm. Het leeft in moerassige open vegetaties, vaak tussen mos en onder valhout. Ik vond één exemplaar in het strooisel van locatie 2, het gemaaide braamstruweel. Deze vindplaats lijkt niet echt te matchen met de voorkeur voor een vochtig biotooptype.

De inventarisatie van de Baarsemwaard is natuurlijk nog lang niet afgerond, dit artikel geeft slechts een overzicht van de voorlopige resultaten vooral gebaseerd op strooiselmonsters die in de rusttijd van slakken (winterperiode) zijn verzameld. In 2023 zal ik ook strooisel in de zomer en nazomer verzamelen en hopelijk ook veel zichtwaarnemingen kunnen doen. Daarnaast ben ik van plan de zoetwaterslakken en de naaktslakken te inventariseren.

Foto 8, genaveld tonnetje, maximaal 4 x 2 mm.

Literatuurlijst

Boesveld, A. & J. de Boer, 2015. Kennisdocument Knotwilgslak *Clausilia dubia*. Stichting ANEMOON in samenwerking met de Nederlandse Malacologische Vereniging, Bennebroek.

Boorsma, a. & G. Majoer, 2022. Verslag van de NMV - excursie naar de Rijnstrangen in natuurgebied Gelderse Poort, 17 september 2022. In: *Spirula* 433: 21 – 26.

Gittenberger, E., W. Backhuys & Th. E.J. Ripken, 1984. *De Landslakken van Nederland*. Stichting uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Zeist.

Jansen, E.A., 2017. *Basisgids Slakken*. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Jansen, E.A., 2015. *Veldgids slakken en mossels*, KNNV Uitgeverij, Zeist.

Foto 7, heesterslak

Foto 8, genaveld tonnetje

Zilveren groenuil

door Annette van Berkel en Anja de Wit, fotografie Kars Veling

De insectenwerkgroep is ook in 2022 op verschillende manieren actief geweest met het waarnemen van allerlei insecten. Een korte beschouwing op de monitoringsroutes, inventarisaties en excursies zullen we hier beschrijven.

Excursies

De werkgroep organiseerde dit jaar een aantal excursies waar in principe iedereen aan deel kon nemen. Door een klein aantal enthousiaste deelnemers werd er volop genoten van de libellen in de Everdingenwaard (juni) en de libellen (juli) en de sprinkhanen (augustus) op het Tichelterrein in Buren.

Nachtvlinders

Vijf leden van de insectenwerkgroep monitoren al jaren de nachtvlinders in hun tuinen (in Culemborg, Tricht en Buurmalsen) door met nachtvlindervallen de vlinders te lokken en dan op naam te brengen en vervolgens weer los te laten. De vangsten per tuin varieerden (afhankelijk van het soort lamp dat werd gebruikt en het aantal keer dat de val werd gezet) van 387 tot 1385 exemplaren. Er zijn ieder jaar weer waarnemingen van nieuwe soorten. Door het warme najaar kon tot en met oktober de val worden gezet. Dit jaar bestonden de meest opvallende vangsten uit de zilveren groenuil en leverkleurige spanner. Daarnaast werden een aantal zeldzame soorten waargenomen die al eerder waren gevangen maar nog steeds als bijzonder worden ervaren, zoals de kleine blokspanner, de silene-uil, het lindeherculesje, het kroonvogeltje en de kadeni-stofuil. Een aantal soorten sprongen er dit jaar uit doordat ze in groten getale aanwezig waren zoals puta-uil en witstipgrasuilen. Op verschillende locaties kwamen vanaf de zomer ook veel wespen (gewone wesp en hoornaars) in de val. Omdat die in de val vrij rustig zijn, leverde dat geen grote problemen op voor de waarnemers.

Door leden van de insectenwerkgroep worden iedere maand nachtvlinders gelokt met lamp en laken. In 2022 stonden we in de Zump, een natuurpark in Voorkoop in Culemborg. Door de vaak goede weersomstandigheden hebben we van april tot en met oktober ieder maand kunnen tellen. Dit jaar stond de avond van 1 juli in het teken van deelname aan de Nationale Nachtvlindernacht waarbij op verschillende plaatsen in heel Nederland naar nachtvlinders wordt gekeken

De topavonden in de Zump waren 4 juni, toen we 60 soorten

vonden en augustus toen er maar liefst 83 soorten op het doek kwamen. In augustus kregen we versterking van een mottenman uit Drenthe. In totaal hebben we in die zeven avonden meer dan 150 soorten nachtvlinders gezien, wat een prachtig aantal is. Op de compilatie staat een aantal van de gevonden soorten

Dagvlinders en hommels

Op zeven verschillende plekken worden vaste routes gelopen en alle dagvlinders en een aantal overdag vliegende nachtvlinders geteld. Het aantal dagvlinders was hoger dan in 2021. Trekvinders zoals de atalanta en de distelvlinder zijn in Culemborg minder waar genomen dan het voorgaande jaar.

In de route langs Caetshage vliegen voornamelijk witjes en bont zandooogjes. Op het Douwes Dekkerpad vlogen iets meer gehakkelde aurelia's en op de Archeologische Heuvel is het groot koolwitje toegenomen. Nieuw voor deze route was de klaverspanner.

In de Baarsemwaard werd één keer het koevinkje gezien. Ook werden het groot dikkopje en (voor het eerst!) de kolibrievlinder waargenomen. Er werden iets meer landkaartjes geteld dan in 2021. Aan het eind van de zomer werden ook de koninginnenpage en de oranje luzernevlinder waargenomen. In september werden er 40 exemplaren van het icarusblauwtje in de Baarsemwaard geteld tijdens één bezoek (terwijl het icarusblauwtje in de Zump al enkele jaren niet is gezien). De dagpauwogen lieten zich in de Baarsemwaard vanaf augustus niet meer zien.

In de Zump was de dagpauwoog net als vorig jaar regelmatig aanwezig. De jaren ervoor, alle droge jaren, werden er slechts enkele geteld. Het effect van de lange droge zomer van 2022 met allemaal verdroogde brandnetels als gevolg, zien we in de aantallen waarschijnlijk pas volgend jaar terug. Langs deze route had het klein geaderd witje één van zijn betere jaren en het bont zandooogje beleefde een piekjaar.

Hooibeest

Ook in de Regulieren wordt een route gelopen. Dit is een goed gebied voor oranjetipje en bruin zandooogje. Het oranjetipje had een prima jaar, maar het bruin zandooogje is veel minder geteld dan enige jaren geleden. Wellicht dat de hete droge zomers van de afgelopen daar een rol in spelen. Ook het groot dikkopje is veel minder aanwezig dan voorheen en dat baart wel zorgen. Deze soort overwintert als rups in grassen en is dus afhankelijk van overstaande vegetatie in de winter. Ook deze zou last kunnen hebben gehad van de hete en vooral droge zomers. Er waren ook kickmomenten, want in mei werd zowaar weer een hooibeestje in de route waargenomen. De laatste was in 1992, dus we hebben er lang op moeten wachten. Een ander hoogtepunt was een koninginnenpage. In sommige vlinderroutes worden de hommels meegeteld. Dit jaar zijn er opvallend veel boomhommels gezien.

Libellen

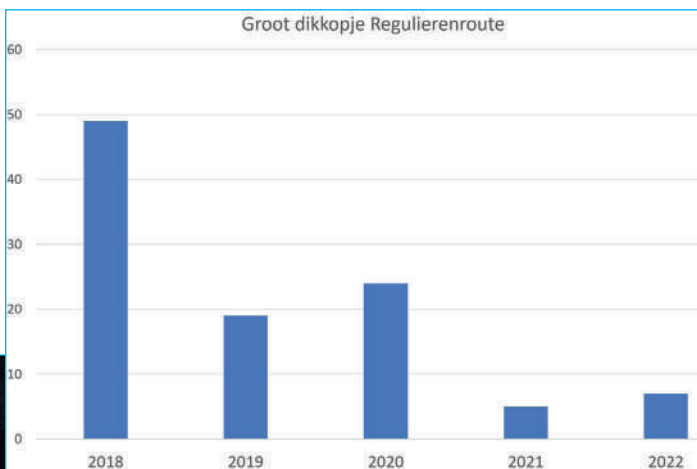
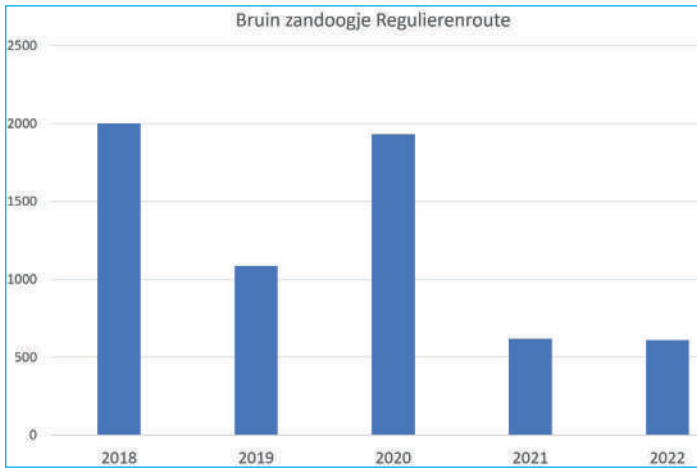
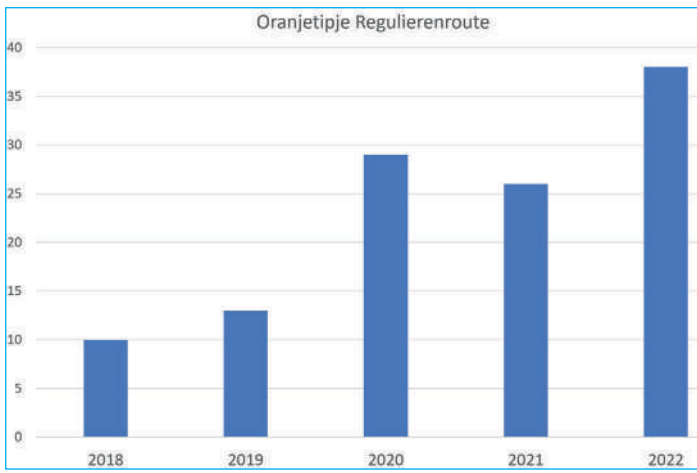
In de Zump en op het Tichelterrein worden langs vaste routes libellen en juffers gemonitord. In de Zump vliegt de azuurwaterjuffer, een warmteminnaar, massaal in de slootjes van de ijsbaan terwijl de variabele waterjuffer, een liefhebber van koelere wateren, nauwelijks nog voorkomt. In 2022 is er niet één gezien. Bij het Tichelterrein zijn twintig verschillende soorten libellen en juffers waargenomen waaronder de zeldzame gaffelwaterjuffer.

In de Hak-al waterspecial (september 2022) hebben Karin Verspui en Pieta van het Hoofd een stukje geschreven over de ontwikkeling van de libellenfauna bij de nieuwe poelen in de Leidsche Hoeven in de afgelopen drie jaar.

Tot slot

Na vele jaren heeft Karin Verspui haar activiteiten als coördinator van de insectenwerkgroep neergelegd en heeft Kars Veling het stokje overgenomen. 🐛

Van boven naar onder

Icarusblauwtje

*Koninginnenpage -
Regulierenroute 2022*

Variabele waterjuffer

door Cees van Appeldoorn

Vanaf maart 2022 zijn we met alle leden van de Nestkastwerkgroep zonder covid-19-beperkingen op stap geweest. We hebben zo'n 71 nestkasten schoongemaakt en nieuwe kasten opgehangen, gedeeltelijk omdat er kasten aan vervanging toe waren of omdat we een nieuwe locatie erbij hebben. We hebben een paar locaties moeten laten vervallen omdat de kasten niet meer geschikt waren en niet bewoond werden. We hebben een aantal nestkasten gemaakt van afval pallethout.

Voor de torenvalknestkasten hebben we een aluminium telescoopsteel gekocht en daar zelf een mobiele telefoonhouder op gemonteerd. Daarmee kunnen we met twee mobiele telefoons via whatsapp videobellen en in de nestkasten kijken om ze te controleren. Het voordeel hiervan is dat we kunnen rijden zonder aanhangwagen en geen zware ladders hoeven te sjouwen.

Torenvalken

Aan de oude telefoonpaal bij zorgboerderij Caetshage hebben we een nieuwe nestkast van pallethout opgehangen. Tijdens de controles vonden we nestbouw van kauwen. In totaal hebben we 14 torenvalknesten gecontroleerd. Eén kast was weer bezet door een nijlgans. In Culemborg was 1 nestkast bezet door twee torenvalken met broedsel, 4 eieren. Op 9 juli zijn 4 jongen geringd.

Bosuilen

In Beusichem troffen we 4 eieren aan. Op 18 mei konden er 2 jongen geringd worden en helaas waren 2 jongen dood. In Culemborg was het dit jaar weer raak: 2 eieren waarvan op 29 april 1 jong geringd kon worden. Ook was er 1 koud ei. De anti-martr tv-schotel werkt perfect. We hebben een nestkast gemaakt van pallethout en deze in de schapenweide in Culemborg aan de Prijsseweg opgehangen op een nieuwe plek. Door de storm was de boom waar de kast hing omgevallen. In augustus hebben we op aanvraag een nestkast opgehangen aan de Lange Dreef in Culemborg. Tijdens de controles vonden we nestbouw van duiven en nijlgan-

Bosuilnestkast gemaakt van afval pallethout

Torenvalk. Mario Huizinga

zen. Ook troffen we een dode rat aan. In totaal hebben we 6 bosuilennestkasten gecontroleerd waarvan er 2 bezet waren. In verband met de slechte staat van twee kasten hebben we die laten vervallen omdat ze geen gunstige plek hadden.

Kerkuilen

In Rijswijk troffen we in een nestkast 4 eieren aan. Op 9 juli kon er 1 jong geringd worden en troffen we 3 koude eieren aan. Op verzoek hebben we in een opslagschuur in Culemborg een extra nestkast opgehangen. Tijdens de controles vonden we uilenballen en nestbouw van holenduiven en kauwen. In totaal hebben we 28 kerkuilennestkasten gecontroleerd waarvan er 1 bezet was.

Steenuil

In Beusichem troffen we in een nestkast een broedsel van 4 eieren aan. Op 18 juli vonden we 4 koude eieren; het broedsel was helaas mislukt. In Everdingen was er een nest met 3 eieren. Bij controle op 18 juli was het nest leeg, de 3 jongen waren uitgevlogen. In Buren vonden we in een nest 2 eieren. Op 9 juli kon 1 jong geringd worden en was er 1 koud ei. In Ravenswaaij vonden we een broedsel van 3 eieren. Op 27 mei zijn de 3 jongen geringd. In Geldermalsen was het ook raak, 4 eieren en op 4 juni zijn alle 4 de jongen geringd. In Rijswijk lagen in een kast 3 eieren en zaten al 2 jongen. Bij controle op 7 juni was de nestkast leeg. Of de jongen waren uitgevlogen of er was bezoek geweest van een marter. We hebben hier een extra nestkast geplaatst die marterproof is. In Buren troffen we een nestkast met 2 eieren. Op 18 juni was de nestkast leeg, de 2 jongen zijn uitgevlogen. Tijdens de controles vonden we nestbouw van mezen, spreeuwen en kauwen. In totaal hebben we 28 steenuilennestkasten gecontroleerd waarvan er 7 bezet waren. 🐦

Resultaten broedsels (aantallen jongen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Torenvalken	11	15	4	13	7	8	27	22	6	4
Bosuilen		3				9	7	1	4	3
Kerkuilen	5	22		19		4	29	11	1	1
Steenuil	4	4	15	12		10	18	21	14	15

door Johan de Kruif, foto's wildcamera's

Ook dit jaar kwamen we niet toe aan uitgebreid onderzoek naar muizen. Rondom onze locatie de Steenuil werd een kort onderzoekje gedaan naar muizen, waarna de vallen uiteindelijk gecontroleerd werden samen met de jeugdgroep. Dit was een groot succes, de muizenpopulatie bleek weer op hoog niveau (veel bosmuizen, maar ook huisspitsmuis en dwergmuis).

Jurgen hield voor de jeugd een leuke presentatie over muizen. Zie eerder verslag in de Hak-al 4-2022. Mede op grond van de waarneming van een wezel in een van de muizenvallen, zijn we ook gestart met cameraonderzoek in het bos achter de Steenuil. Tot onze verbazing bleek hier een steenmarter te huizen, ook beelden van de wezel op de camera en van een bosuil, die mogelijk in de kast ter plaatse huist.

De onderzoeken met cameravallen op het ecoduct zijn doorgegaan. We doen hier nu onderzoek sinds begin 2017, hetgeen inmiddels een mooie reeks van waarnemingen heeft opgeleverd, waar Staatsbosbeheer blij mee is. In het gebied hadden we dit jaar frequente beelden van bunzing, boommarter, wezel, vos, egel en reeën. Soms ook vogels op de camera, zoals houtsnip, bosuil en groene specht. Met speciale opstelling van geurstoffen proberen we ook bij de boommarter aan de hand van halspatronen te kijken om hoeveel exemplaren het gaat. Dit heeft nog niets opgeleverd. Er zijn nu ook ideeën om een vergelijkbaar onderzoek te doen bij het andere ecoduct in onze regio, bij Hagestein.

Dassen

Op verzoek van Staatsbosbeheer zijn we ook doorgegaan met de monitoring bij een dassenburcht in Maurik. Dit jaar geen beelden van jonge dassen. Er zijn veel contacten geweest met de provincie om deze plek veiliger te maken door afscherming, maar dat heeft niets opgeleverd. Mogelijk hebben de dassen zich ook gedeeltelijk verplaatst naar een nabijgelegen bos. Omdat dit erg moeilijk begaanbaar is, is er nog geen duidelijk beeld wat de exacte locatie is. Plaatsing van camera's en een speurtocht in het bos hebben tot op heden niets opgeleverd.

Ook werden enige tijd camera's geplaatst bij een locatie langs de Diefdijk, hier hebben we geprobeerd de aanwezigheid van hermelijnen vast te stellen. Dit leverde één waarneming op van een hermelijn, ook zagen we tot onze verrassing een ringslang voor de camera. Ook komend jaar willen we in ieder geval doorgaan met de onderzoeken met wildcamera's op het ecoduct en in Maurik. De Struikrovers (speciaal ontworpen buizen waarmee marters en andere roofdieren met een wildcamera kunnen worden vastgelegd) willen we op een locatie langs de Diefdijk plaatsen. Hier zijn ooit waarnemingen gedaan van hermelijnen. Tegenwoordig een behoorlijk zeldzame soort.

De werkgroep draait nog steeds op een klein aantal enthousiaste leden. Zou je het leuk vinden om eens mee te gaan of mee te helpen met de onderzoekjes, neem contact op met Jurgen Geven via zoogdierencoor@nvw.nl.

Boommarter

Bosuil

Groene specht

Ringslang

door Winny Verdouw (foto's microscopen)
en Maartje van der Ploeg (foto's Goilberdingerwaard)

Nagenoeg alle activiteiten zijn dit jaar doorgegaan, op twee na. In juni was het te warm voor de bijen en hommels. Ze kozen ervoor om lekker onder de grond te kruipen waar het lekker koel was in plaats van op zoek te gaan naar lekkers in de mooie bloemen die volop bloeiden in de natuur. En in september is er zoveel voor de jeugd om uit te kiezen waardoor de opkomst niet groot was. We zijn niet op zoek gegaan naar sprinkhanen.

De allereerste activiteit van het nieuwe jaar begon al vroeg in de ochtend. Om half 8 gingen Aline en Winny samen op pad, op zoek naar reeën. Het was nog stikdonker. Bij de opkomst van de zon spotten zij samen 10 reeën. Dat waren er best wel veel! Jurgen Geven heeft twee activiteiten begeleid. Beide werden gehouden in of in de buurt van ons clubgebouw de Steenuil. In februari hield hij een lezing over zoogdieren en in oktober gingen wij op zoek naar de zoogdieren waarover hij verteld had. In de tuin van de Steenuil waren heel veel muizenvallen uitgezet. Met de kinderen ging hij de vallen één voor één legen. Eerst waren de kinderen een beetje huiverig maar al vrij snel waren er een aantal kinderen die zelf de vallen wilden openmaken. We hadden een hele goede score. Voornamelijk bosmuizen en huisspitsmuizen en een wezel/ hermelijn. Daar zijn we nog steeds niet helemaal over uit.

Schepnetten

Vaste prik elk jaar is het schepnetten. Dit keer gingen we naar de Zump, dit was wederom een groot succes en we gingen voor het eerst naar Tichelterrein Buren. Daar waren de vangsten wat minder dan in de Zump maar de kinderen konden na afloop van de excursie heerlijk zwemmen. Dit werd dan ook massaal door de kinderen gedaan.

Microscopen

In november gingen we aan de slag met microscopen. Door de microscoop kan je dingen ontdekken, die je met het blote oog niet kan waarnemen. We begonnen met een eigen haar, die je uit je hoofd moest trekken. Zo, dat had je niet verwacht he? En iedereen ging ook bij elkaar kijken. Daarna een veer met al die mooie haakjes of een schijfje ui, een velletje van de druiven of een oud boomblad. Daarna hadden we nog wat water uit de sloot, of uit de vijver. Ook uitgeknepen mos. Zit daar iets te ontdekken in? Je moest met een pipetje een druppeltje water op een glaasje doen en daar weer een heel dun glaasje op leggen. En dan kwam de verrassing: er leefde van alles in het druppeltje! Het bewoog of zwom uit beeld. Bij iedereen weer wat anders. Iedereen keek weer bij elkaar. Er was tubifex en er bewogen beerdiertjes. En ook pantoffeldiertjes en watervlooiën. Maar vooral eenoogkreeft en eencellige algjes en grotere algen.

Ijzige kou

Op een koude gure dag in december gingen wij met zes kinderen op pad in de Goilberdingerwaard.

De ijzige kou leverde prachtige plaatjes op; er zat rijp aan de bomen en planten, de brug en alles om ons heen zag wit door de mist. Het was een kleine bijzondere wereld om ons heen. Gelukkig lieten de vogels zich hierdoor niet afschrikken. We hadden een mooi soortenlijstje:
krakeend – fuut – roodborstje – meerkoet – tafeleend – zwaan – slobbeenden – wilde eenden – kuifeend – smienten – fazant man en vrouw en we hebben een groene specht gehoord.

Het roodborstje was totaal niet bang voor ons, hij kwam heel erg dicht bij ons in de buurt. Hij hipte om ons heen, ging op de schoen van een van de kinderen zitten. Gerrit Jan Klop vertelde dat dit diertje waarschijnlijk uit Scandinavië of Rusland afkomstig is en waarschijnlijk nog nooit een mens heeft gezien. Het was echt te koud, ondanks dat de kinderen zich goed hadden ingepakt bibberden ze van de kou.

We gingen naar restaurant Werk aan het Spoel voor een lekkere beker warme chocolademelk.

Proost op een gezellige geslaagde excursie met veel vogels. 🐦

door Bram Schenkeveld

De Plantenwerkgroep in 2022 en 2023

Afgelopen jaar hebben we onze status als plantenwerkgroep in oprichting achter ons gelaten. We liggen inmiddels aardig op stoom.

De slootploeg in de Zump

Enkele wapenfeiten

- In juni hebben we de slootvegetatie van de Zump en Parijsch geïnventariseerd. De verschillen waren groot en tegen onze verwachting niet in het voordeel van de Zump. Een verslag hiervan is opgenomen in de Hak-AI Waterspecial van september 2022.
- In april en mei zijn we weer naar de Leidsche Hoeven getogen om dit natuurontwikkelingsproject te monitoren. Die monitoring is nodig in het kader van de verstreking van beheergelden aan de Stichting Natuurbeleving Leidsche Hoeven door de provincie Gelderland. Een leuk verslag van onze inspanningen aldaar is verschenen op de site Nature Today (<https://www.naturetoday.com/nl/nl/nature-reports/message/?msg=29347>).
- Eind mei zijn we op pad geweest met Dick Kerkhof om de bloemenpracht van de natte hooilanden van de Everdingerwaard tot ons te nemen. Dick, waarschijnlijk de beste florist van het Rivierenland, loodste ons door orchideeën- en zeggenland ons wijzend op de subtiele verschillen tussen brede, riet- en vleeskleurige orchis. En ook valse voszegge kan zich aan ons niet meer voordoen als gewone bermzegge.
- Dick leidde ons opnieuw rond begin juli en wel opnieuw door een nat hooiland maar nu aan de Diefdijk bij Leerdam. De meeste orchideeën van dit Natura 2000-gebied waren al uitgebloeid, maar zeldzaamheden als moeraskartelblad, blauwe en geelgroene zegge lieten zich nog volop bewonderen.
- Ten slotte moet nog vermeld worden ons bezoek in augustus aan de rabatten/spekkades langs de Lekdijk richting Beusichem ter hoogte van de Kerswerf. Dit gebied wordt beheerd door de Milieuwerkgroep Buren en zij wilden wel eens weten hoe het gesteld is met de flora van de sloten. In de zomer van 2022 stonden die droog. Dus de uitkomst was pover. We hebben beloofd dit jaar terug te komen.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat naarmate het jaar vorderde de animo van de groep daalde. In de herfst zijn we niet meer op

pad geweest en voor de paddenstoelen was het eerst te droog en toen het eindelijk begon te regenen waren we alweer te laat. Hans Kunstman zag er geen brood meer in, maar heeft beloofd ons komend jaar tijdig te waarschuwen en ons te leiden langs de mycoflora van de kleibossen van Mariënwaardt of Neerijnen.

Plannen komend jaar

Een en ander brengt ons bij de plannen voor het komend jaar. Daar hebben we over vergaderd op 20 februari 2023. Bij een bijna volledige opkomst en na ampel beraad zien die er voorlopig zo uit.

Onderzoeksprogramma 2023

Vervolg sloten Culemborg-West, Redichemse waard, Lazaruswaard, Kerswerf; afspraken hierover:

- 16 mei 19:30 Redichemse waard landtong
- 30 mei 19:30 Lazaruswaard tussen camping en Bakelbos
- 13 juni 19:30 Redichemse waard zuidoever plas
- 27 juni 19:30 Kerswerf

Datums in augustus/september 2 keer sloten worden nog gemaakt

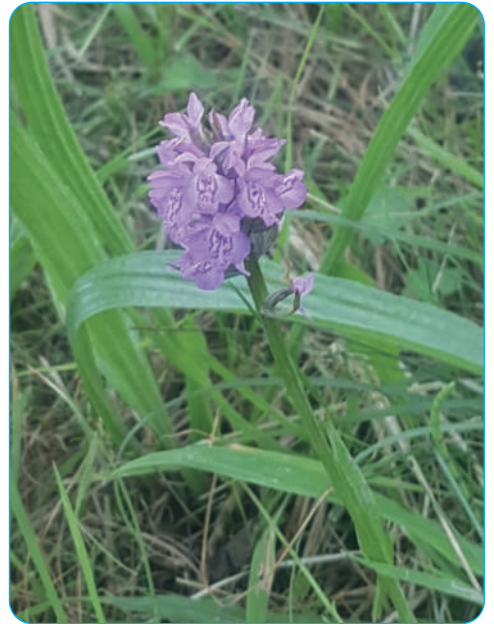
Excursieprogramma 2023

- 15 april 10:00 stinzenflora fort Hoofdijk, Rhijnauwen, Amelisweerd
- 25 april 19:30 Holderweg Hongerbloempje
- 1 juli 10:00 Moerputten
- 26 augustus 10:00 Heesseltsche waarden
- Medio oktober Paddenstoelexcursie met Hans Kunstman, ook met andere NVWC-leden

Onze groep telt inmiddels veertien leden. Nieuwe leden van binnen en buiten de NVWC zijn van harte welkom met ons op pad te gaan. 🐿

*De Leidsche Hoeven
onder rietorchis*

*Slootklant links en onder
nat hooiland aan de Diefdijk*

*Links Kerswerf,
onder glanzig fonteinkruid.*

Vogelwerkgroep

vogeltellingen en -onderzoek

door Gerrit-Jan Klop

BROEDVOGELS – Gebiedstellingen

BMP telling Zump (Sovon – BMP-A) door Annette van Berkel (tekst) en Ruud Post

Ook in 2022 hebben Ruud Post en ik de broedvogels in de Zump geteld volgens de regels van het BMP. De Zump wordt (met onderbrekingen) sinds 1995 geteld. Tijdens de bezoeken is het heerlijk natuur beleven met mooi ochtendgloren en ochtendvogelkoor.

Opvallend in 2022:

Houtduif heeft het hoogste aantal territoria ooit: 22. Normaal zitten de aantallen de laatste jaren rond de 10. Des te opvallender omdat de soort landelijk helemaal niet zo'n goed jaar had.

Het hoge aantal zwartkopterritoria en tiftjafterritoria in de Zump past in het landelijk beeld. Beide soorten deden het landelijk goed. De Zump bevatte in 2022 138 broedvogelterritoria verdeeld over 28 soorten. Gemiddeld zitten we normaal boven de 30. Veel vogels waarvan geregeld 1 territorium wordt gevonden ontbraken zoals staartmees, boomkruiper en groene specht. Staartmees en boomkruiper zijn goed te missen maar de groene specht niet. Die was er dit jaar gewoon niet.

Een nieuwkomer van de laatste jaren is de kraakeend. Al enkele jaren wordt een paartje waargenomen. Pullen zijn nog niet gesignaleerd maar vrouwtjes kraakeend zijn zonder man met pullen erbij erg lastig van vrouwtjes wilde eend te onderscheiden.

De sperwer kwam ook dit jaar tot broeden maar heeft vroegtijdig het nest verlaten.

In de Zump worden ook de zoogdieren meegeteld: de populatie konijnen die vanaf het begin dat we telden aanwezig was, is weg. Wel bivakkeert er geregeld een haas.

BMP Goilberdingerwaard en Baarsemwaard (Sovon – BMP-A) door Juke Altenburg (tekst), Berry Lucas en Camiel Heunks

De westelijke Lekwaterwaarden werden in 2022 weer op broedvogels onderzocht. Over de resultaten verscheen een artikel in Hak-al 03-2022, waarbij 50 jaar terug in de tijd werd gekeken.

Stadsvogels (Sovon – MUS-telling) door Ruud Post

Met het Meetnet Urbane Soorten (MUS) van Sovon brengen we de aantallen en de verspreiding van broedvogels middels postcodegebieden in Culemborg in kaart.

Verspreid gaan Annette van Berkel (4101), Kars Veling (4102), Han Sloots en Charlotte Dirx (4103), Ruud Post (4104) en Erwin 't Lam (4105) op pad om de aantallen vogels vanaf de telpunten in een zelfgekozen postcodegebied te tellen. Zie voor de gedetailleerde uitwerking hiervan het artikel over MUS-tellingen op pagina 32 in deze Hak-al.

BROEDVOGELS – Soortgerichte vogeltellingen

Visdief (Sovon - kolonievogeltelling) door Juke Altenburg.

Het aantal visdiefparen op de bunker in de Goilberdingerwaard varieerde het laatste decennium tussen de 10 en 20. Er kwamen in 2022 dertien paren tot broeden.

Steenuil (Sovon – soortgerichte BMP-telling) Polder Hoge & Lage Prijs door Juke Altenburg.

De polder Hoge & Lage Prijs (oppervlakte ca. 7,5 km²) tussen de Diefdijk en de Culemborgse bebouwde kom werd in 2009, 2010, 2020 en 2021 op territoriale steenuilen geteld. De telling werd in

het vroege voorjaar van 2022 herhaald. In totaal werden slechts 7 territoria vastgesteld. Ook net buiten de grenzen van het telgebied werden veel minder steenuilterritoria vastgesteld (namelijk 0 tegen voorheen 8). Een stevige aderlating van hopelijk tijdelijke aard. Het kleinste Nederlandse uiltje komt iets verder naar het westen (rond Everdingen) nog wel in behoorlijke dichtheden voor.

Roekenkolonies door Han Sloots

2022 was opnieuw een goed jaar voor de roeken in Culemborg. Het jaar ervoor zagen we een spectaculaire toename van het aantal nesten. Dit verslagjaar was er sprake van een lichte afname, maar nog steeds een mooi totaal van 207 nesten (2021: 212). De kolonie langs de N320 bij Pavijen vertoonde zelfs een uitbreiding van 129 tot 146 nesten. Daar stond tegenover dat de nieuwe 'kolonie' van 4 nesten in 2021 bij de kinderboerderij niet opnieuw bezet werd. De kolonie langs de Otto van Reesweg werd zelfs gedecimeerd tot slechts 6 nesten (2021: 25). Al met al toch wel een gunstig jaar voor de roeken.

Reigerkolonies door Han Sloots

Het aantal blauwe reigers in Culemborg is al jaren stabiel met zo'n 20 tot 25 nesten, met het zwaartepunt in de Beusichemse Waard aan het eind van de Lange Dreef. Er blijkt in 2022 echter wel een verschuiving te hebben plaatsgevonden van de kolonie in de Beusichemse Waard naar die in de Plantage. In de eerstgenoemde kolonie werden 12 bezette nesten geteld (2021: 18), in de Plantage 11 (2021: 4).

Spreeuw – bewoonde nestentelling (eigen onderzoek) door Juke Altenburg.

Het noordelijke deel van de wijk Parijsch herbergt een zeer hoge dichtheid aan broedende spreeuwen. Gebruik van de 'gewone' broedvogelmethode op basis van territoriaal gedrag (doorgaans zang) resulteert dan in een onderschatting. Alternatief: het zoeken van bewoonde nesten. Maar, ook met een bewoonde nestentelling mis je nestlocaties. Het gemiste aantal kan echter worden geschat met een jaarlijks proefondervindelijk vastgestelde trefkans. Voor 2022 indiceerden de 66 waarschijnlijke en zekere nestlocaties zo'n 69 territoria. Het langjarige gemiddelde (2016-2022) ligt op 82 territoria.

BROEDVOGELS – broedbiologisch (ring-)onderzoek Boerenzwaluw (eigen onderzoek; gegevens naar Vogel-trekstation en Sovon) door Juke Altenburg (tekst) & Theo Boudewijn m.m.v. Wim Stol, Mark Collier en Alexander (v.d. Kinderboerderij).

In 2019 startten we in samenwerking met drie andere ringgroepen (ZO-Friesland, Zuid-Holland en Twente) een kleuringonderzoek om broedvogels individueel te volgen. Op deze manier kunnen o.a. overleving, nestplaatstrouw en reproductie nauwkeurig worden gevolgd. In 2022 werden 33 gekleurde adulte vogels uit voorgaande jaren teruggezien. Met een jaarlijkse lokale overleving van ca. 28% was 2021/2022 het slechtste resultaat tot nu toe. De overleving wordt vooral bepaald door weer- en foerageeromstandigheden in de Afrikaanse overwinteringsgebieden en tijdens de trek. Maar, we kunnen vogels hebben gemist. Op twee erven was het door bruine ratten, bosuilen en eksters in het voorjaar van 2022 namelijk niet zo pluis ... En dan kunnen broedvogels een veiligere locatie gaan zoeken. Zo verkaste een adult van een erf aan de Hondijk in 2022 naar de Kinderboerderij.

We volgden 122 broedpogingen en ringden 363 nestjongen. De gemiddelde legdatum van het eerste ei was 21 mei (voor de eerste legfels). Op zich redelijk 'normaal', maar de uitloop liep tot in juli! Het aantal zes-legfels was met 20% bijna driemaal zo hoog als gemiddeld, maar dat gold ook voor het aantal twee-, drie- en vierlegfels. In 2022 vlogen gemiddeld 3 jongen per gestart legfel uit. Het totale broedsucces was echter niet geweldig, mede vanwege het lage aandeel tweede legfels: 47%, tegen normaliter 60% of hoger. Er is veel belangstelling voor het kleurringonderzoek. Zo verzorgden we een excursie tijdens een studiedag van de Nederlandse Ornithologische Unie (25-6-2022) en een presentatie op de Landelijke Ringersdag van 10 december 2022. Met de drie andere ringgroepen schreven we een artikel over onze eerste bevindingen voor het tijdschrift Limosa. Dat is inmiddels geaccepteerd en zal in de loop van 2023 worden gepubliceerd (zie foto's hiernaast).

Onderzoek broedsucces merels door Annette van Berkel

2022 was het jaar van de merel. In dat jaar is veel extra onderzoek gestart naar waarom de merel het niet meer zo goed doet. Het usutu virus heeft natuurlijk flink opgespeeld maar al voor dat virus opdook, was de merel aan het achteruitgaan. Omdat er erg weinig bekend bleek te zijn over het broedsucces van de merel, hoeveel jongen vliegen er nu eigenlijk uit, is in het jaar van de merel gestart met intensief onderzoek naar dat broedsucces. Als onderdeel daarvan zijn vrijwilligers opgeleid om aan dat onderzoek mee te doen. In Culemborg doe ik daar aan mee. In 2022 heb ik 27 nesten gevolgd waarvan 23 in Culemborg. In totaal vlogen er in Culemborg jongen uit uit 12 nesten. Dat is met de nodige correcties (Mayfield) 39,57%. Dat is hoger dan landelijk. De jongen uit drie nesten zijn geringd. Voor meer info over dit onderzoek zie het artikel over merels elders in de Hak-al (zie foto).

Watervogeltelling Lage Veld & Regulieren - (Sovon) door Jouke Altenburg (tekst) m.m.v. Erwin 't Lam

Het telseizoen van de maandelijkse watervogeltellingen loopt van september tot en met april. Dat zijn acht tellingen per seizoen, elk goed voor een fietstocht van ruim 40 km. Naast eenden, ganzen en zwanen noteren we ook roofvogels, steltlopers en moerasvogels, zoals de wateral. Aan 'klein grut' nemen we grote gele kwikstaart, ijsvogel, waterpieper en Cetti's zanger mee. Deze soortenvariëteit maakt een telling altijd de moeite waard.

Watervogeltelling westelijk van A2 – (Sovon) door Berry Lucas

In 2021 zijn twee nog blanco telgebieden toegevoegd in het kader van de watervogeltellingen en de midwintertelling in januari. Het gebied GL5120 tussen A2, Diefdijk en Linge is enkele malen (niet maandelijks) in het winterhalfjaar van 2022 geïnventariseerd, het gebied GL5510 (Linge tussen Rumpt en Asperen) alleen voor de midwintertelling in januari. De aantallen watervogels, steltlopers en ganzen zijn niet groot maar er zijn interessante concentraties in het afwisselende gebied langs de Linge, in brede wateringen als de Culemborgse Vliet en de Nieuwe Graaf en in verspreide plassen, eendekooien, wielen en fortgrachten. Met name de Lappenheide en het Molenkadegebied/De Waai dragen bij aan de variatie aan watervogels (de laatste locatie o.a. ook veel meeuwen). Aardige aantallen worden gehaald door o.a. grote zilverreiger, kuifeend, slobbeend, wilde eend en krakeend, grauwe gans en kolgans.

Het boerenzwaluwonderzoek leverde in 2022 een opmerkelijk groot aandeel legfels met zes eieren op. Culemborg, 13-5-2022.

Het lage aandeel teruggekeerde gekleurde boerenzwaluwen indiceert een slechte winteroverleving 2021/2022. Man groen-geel zong op 30-4-2022 in de stal van de Kinderboerderij echter het hoogste lied op zijn nest van het jaar ervoor. Foto's Jouke Altenburg.

Merel. Annette van Berkel

Bijzonderheden daartussen zijn o.a. tafeleend, nonnetje, bergeend, kluut, waterral en dodaars.

PTT-telling wintervogels (Sovon) door Ruud Post

Bij de PTT-telling wintervogels (Sovon) wordt tussen 15 en 31 december op 20 vastgestelde punten langs een route vijf minuten geteld. De PTT-route 'Lek' ligt tussen Fort Everdingen en de Kerswerf; de route is sinds 1995 vrijwel jaarlijks geteld.

Geen jaar is hetzelfde. Wij schrijven de dag voor de telling. Code oranje voor het hele land. Weerbericht voor de avond: opnieuw de waarschuwing voor opvriezende wegdek. Uitkijken voor rijp- en ijsplekken. Twijfel om wel te gaan tellen was bij mij erg groot. Het is mijn medeteller, Annette van Berkel, geweest die mij kon overtuigen om toch maar te gaan.

Op de dijk aangekomen, bleek het wat gladheid betreft reuze mee te vallen. Al bij aanvang van de telling brak het zonnetje zelfs door. Later een Anton Piekplaatje. Bevroren uitwaarden, schaatsende mensen in een klein zonnetje. Met zo'n zonnetje verwacht je meer uitbundigheid van de zangers (slechts 10 soorten met een totaal van 81 ex.). Huismus werd het meest geteld (25). In totaal 1207 ex. vogels verdeeld over 42 soorten. Natuurlijk mag je van deze telling de aanwezigheid van veel watervogels verwachten. De 350 smienten bevestigden het beeld maar één aalscholver, 10 meerkoeten, 7 kolganzen en geen enkele zaagbek om wat te noemen, dempen deze verwachting dan weer. Opvallend is de groep van 219 nijlganzen. De 135 brandganzen, over twee telpunten geteld, completeren de top drie van deze telling. De roodborst deed deze telling heel leuk mee. Op 9 telpunten werd hij genoteerd. Het krentje in de pap deze telling was die enkele watersnip.

NIET-BROEDVOGELS–Soortspecifieketellingen en systematische kleurringaflezingen

Grote zilverreiger (Sovon – slaaplaatstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

De slaapplaats in de westelijke Everdingerwaard takelt door natuurlijke oorzaken steeds verder af. Bij elke storm breken weer stukken van de resterende dode bomen af. Het maximaal aantal 'grote zillies' bedroeg desondanks nog 23 ex. op 13-8-2022. In de loop van de herfst vlogen de vogels door naar twee moerasjes ten noorden van de Steenwaard. Die slaapplaats wordt geteld door vogelaars uit Houten. In november en december was de slaapplaats Everdingerwaard niet meer bezet.

Kleine zilverreiger (Sovon – slaaplaatstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg.

Deze soort lift mee op de landelijke grote zilverreigertellingen in de Everdingerwaard. Maar ook buiten de drie simultaandata wordt de soort vooral in de nazomer extra gevolgd. Het maximaal aantal was 21 exemplaren (13 en 14 augustus). Weer een opmerkelijk hoog aantal in 2022 dus, zeker voor het binnenland. Op 1 augustus werd een foeragerend exemplaar met witte kleurring (L8) gezien in de Everdingerwaard. Deze vogel was op 3-6-2020 door Kees Vliet als nestjong geringd op de Sassenplaat. Dat is een slikplaat annex baggerdepot in het Hollands Diep ter hoogte van Moerdijk. De aflezing was de eerste waarneming na ringen.

Aalscholver (Sovon-slaaplaatstelling en eigen onderzoek) door Jouke Altenburg

In het voorjaar van 2022 werd tijdens de broedvogeltellingen in de Goilberdingerwaard ontdekt dat aalscholvers overnachtten in een aantal grote bomen op en rond de betonnen groepsschuilplaatsen.

Een opmerkelijk groot aantal kleine zilverreigers overnachtte met grote zilverreigers in de nazomer op de slaapplaats Everdingen. Everdingen, 14-8-2022. Foto: Jouke Altenburg.

Groepen grutto's maken in het vroege voorjaar graag gebruik van plas-dras staande uiterwaarden langs de Lek. Ameide, 3-7-2020. Foto Jouke Altenburg.

Deze slaappleaats is ook vanaf de herfst maandelijks een of meerdere malen geteld. Op 12 november 2022 overnachtte het maximumaantal van 45 exemplaren.

Ooievaar wintertelling door Mario Huizinga

Ik heb in 2022 tijdens de wintertelling op 22 januari 22 ooievaars geteld, dat is het op één na hoogste aantal ooit. Landelijk was de 2022 wintertelling in lijn met de jaren ervoor:

Zie tabel: aantal getelde ooievaars

Twee van de 22 ooievaars waren geringd: een is geringd in Duitsland, broedt al jaren aan de Rijkstraatweg en overwintert daar ook altijd in de directe omgeving van het nest. De andere is in Friesland geringd (2016), broedt in Groningen en is alleen in januari 2022 in onze omgeving gezien. Blijkbaar vond hij Culemborg zuidelijk genoeg om te overwinteren.

Kleuronderzoek Grutto (Rijksuniversiteit Groningen) in combinatie met de landelijke steltloper simultaantellingen (Sovon) door Jouke Altenburg (tekst) en Mario Huizinga

De Everdingerwaard is in het voorjaar een belangrijke regionale pleisterplaats voor grutto's. Tussen 2 februari en 16 april 2022 werd op 38 dagen geteld. Het maximumaantal bedroeg 345 ex. op 13 maart. Dat is zo'n 100 stuks lager dan voorgaande jaren. Op 27 teldagen werden één of meer gekleurde grutto's waargenomen. In totaal werden 68 individuen 225x afgelezen.

Grutto-jongentellingen langs de Lek (Sovon, RuG, Vogelbescherming) door Jouke Altenburg.

In de (na-)zomer zijn de Lekuiterwaarden minder in trek bij grutto's dan in het voorjaar. Dat gold in 2022 helemaal voor vliegvlugge jongen. Tussen begin juli en eind augustus kon niet één waarneming van één of meer vliegvlugge jongen worden doorgegeven. 🐦

Ook leuk om te delen

Op de website [Birdingplaces.eu](https://birdingplaces.eu) zijn inmiddels vrijwel alle aantrekkelijke vogelgebiedjes in het werkgebied van de NVWC vermeld en actueel beschreven, inclusief de soorten waar men veel kans op heeft. De gebieden zijn op de kaart gezet door Bas Engels en aangevuld door Berry Lucas.

Eigen bijdragen aan birdingplaces.eu zijn mogelijk na het aanmaken van een account. Er zijn inmiddels al duizenden vogelhotspots ingevoerd door vogelaars

Jaar	Aantal in Nederland	Aantal in werkgebied
2015	668	9
2016	750	13
2017	553	10
2018	650	3
2019	547	7
2020	996	31
2021	991	16
2022	986	22

Tabel: aantal getelde ooievaars per jaar in Nederland en ons werkgebied

Ooievaars. Mario Huizinga.

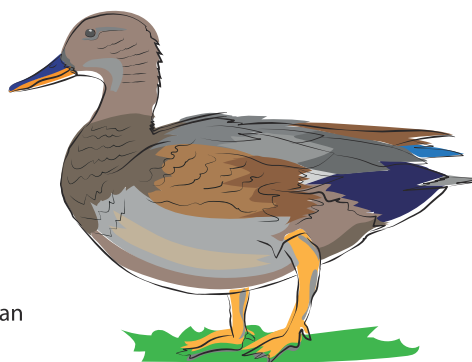
MUS-tellingen in Culemborg

Met het Meetnet Urbane Soorten (MUS) van Sovon brengen we de aantallen en de verspreiding van broedvogels middels postcodegebieden in Culemborg in kaart.

Verspreid gaan Annette van Berkel (4102), Kars Veling (4101), Han Sloots en Charlotte Dirkx (4103), Ruud Post (4104) en Erwin 't Lam (4105) op pad om de aantallen vogels vanaf de telpunten in een zelfgekozen postcodegebied te tellen.

MUS staat dus voor Meetnet Urbane Soorten. Dat gaat dus inderdaad over huismussen, maar ook over alle andere stadsvogels. Het is een leuke telling die weinig tijd vraagt en een mooie bijdrage levert aan het bepalen van trends.

Het MUS-project startte in 2007 en is een landelijk netwerk. Landelijk wordt gezien dat met name vogelsoorten kenmerkend voor groene leefomgevingen gemiddeld in aantal achteruitgaan: bos en park -1,5% per jaar, struweel en struiken (-30%) en open groen (-10%). Dit komt onder andere door ongunstig groenbeheer. De water- en moerasvogels nemen als groep duidelijk toe in bebouwd gebied: gemiddeld met 30% sinds start van de telling. Met name de kraakeend is meer het stedelijk gebied ingetrokken.

Kraakeend

Postcodegebied 4101 door Kars Veling

Mijn telling heeft elf telpunten verdeeld over de binnenstad en de wijk De Hond. De telling doe je driemaal per jaar, in april en mei 's ochtends en in juli 's avonds. Op elk punt sta je 5 minuten en je telt alle vogels die je ziet en hoort. Ik tel dit plot al vanaf 2007, en je ziet van jaar tot jaar nogal flinke fluctuaties en dat is ook wel logisch, met zo weinig tellingen en een teltijd van maar 5 minuten. Omdat deze tellingen in elke stad en dorp in Nederland op dezelfde manier worden uitgevoerd geeft het landelijk wel duidelijk trends.

2022 was in mijn plot een heel doorsnee jaar, met maar weinig opvallende soorten of aantallen. Wel was de gierzwaluw erg goed vertegenwoordigd met maar liefst 105 in de julitelling. In de afgelopen 16 jaar heb ik nooit meer dan 100 gezien en meestal meer rond de vijftig-zestig. Een andere soort die ik de laatste jaren wat meer heb is de zwartkop. Maar er zijn ook zorgenkindjes. Zo telde ik het afgelopen jaar nog maar 7 spreeuwen in drie tellingen, terwijl ik er vroeger wel meer dan 30 en maximaal zelfs 54 had. De zanglijster heb ik nu nog maar één per telling, terwijl dat er vroeger wel 4 of 5 waren. Benieuwd wat 2023 gaat brengen en het blijft altijd spannend wat ik dit jaar ga tellen.

Postcodegebied 4102 door Annette van Berkel

Lekkere temperaturen tijdens de zonsopgangtellingen. Normaal is dat een fris gebeuren maar in 2022 was het erg prettig warm. De vogels waren dan ook lekker actief. Terwijl ik in 2020 nog het laagste aantal merels ooit telde is deze vo-

gel weer helemaal terug: op elk van mijn telpunten trof ik 1 of meer merels (dat was voor het laatst in 2018)!

Ook de huismussen waren na schrale jaren weer volop aanwezig: Op 1 na had elk punt huismussen. Misschien lag dat ook aan het weer want landelijk deden ze het nog steeds niet best.

Postcodegebied 4103 door Han Sloots (tekst) en Charlotte Dirkx

Dit jaar hebben wij door een vroege vakantie in de 2e periode veel later geteld dan andere jaren; mogelijk heeft dit invloed gehad op de resultaten. We telden in totaal 32 soorten; na een lichte daling vanaf het begin van onze tellingen is dit aantal gestabiliseerd.

- De grauwe gans was in 2022 met 1 broedpaar aanwezig in ons gebied tegen 2 broedparen in de voorgaande jaren, met daarvoor een aanmerkelijk lager aantal van 9 exx (2021: 20)
- De groenling was wederom praktisch afwezig, slechts 1 groenling telden we (2021: 0)
- Het aantal houtduiven is na de piek vorig jaar nu weer enigszins gezakt naar 21 (2021: 31)
- Kauwen komen in ons telgebied vooral voor in Achter 't Zand

MUSpunten. Kars Veling

waar ze in de schoorstenen van de woningen broedden; helaas zijn de aantallen spectaculair gedaald van 40 in 2011 naar 9 in 2022 (2021: 11); wellicht zijn de schoorstenen ongeschikt gemaakt voor broedende kauwen

- Ook bij de zwarte kraai is een sterke daling zichtbaar van de aantallen, van 10 in 2011 tot gemiddeld 2 in de laatste jaren
- De koolmees vertoont sinds 2010 een licht dalende trend, maar fluctueert sinds 2015 rond 14 exx.
- De merel laat na een afname van 30 in 2014 tot 11 in 2020 weer een toename zien; in 2022 telden we er 23 in de tweede periode (2021: 17)
- De Turkse tortel is de laatste vijf jaar geleidelijk gehalveerd in aantallen, van 19 in 2018 tot 10 exx. in het verslagjaar (2021:12)
- De wilde eend krabbelt weer voorzichtig op, in 2022 telden we max 6 exx (2021: 4)

Postcodegebied 4104 door Ruud Post

De water- en moerasvogels nemen als groep duidelijk toe in bebouwd gebied: gemiddeld met 30% sinds start van de telling. Met name de kraakeend is meer het stedelijk gebied ingetrokken. Met 16 ex. getelde kraakeenden in het industrieterrein lijkt dit het

beeld te bevestigen (totaal geteld vanaf 2007: 66 ex.). Overigens, de wilde eend, landelijke afname van -2% als broedvogel, geeft een stabiel beeld en doet het ook goed in het industrieterrein (2022: 42 ex.). Met de nul-telling in 2007 zijn er 48 ex. houtduiven vastgesteld. In 2022 zijn er totaal 70 ex. geteld. Net als in de Zump, een toename. Ook hier een afwijkend beeld ten opzichte van de landelijk trend.

Postcodegebied 4105 door Erwin 't Lam

Dit jaar helaas ronde 2 moeten laten schieten, dus geen zwarte roodstaart op de lijst gekregen. Tijdens de Big Day hebben we hem overigens wél gehoord in dit gebied. Overige soorten lijken vrij stabiel, alleen heggemus lijkt achteruit te gaan. Al is het met de weinige aantallen en de momentopnames statistisch niet geheel juist om er een harde conclusie uit te trekken. Huiswaluwkolonies/nestactiviteiten breiden zich door wijk (nieuwbouw) uit, veel water en modder in directe omgeving aanwezig voor nestbouw en voedsel.

Bebouwing rondom Lokkerhoek leverde dit jaar enkele groenlingen op. Gezien de zorgelijke trend bij de tuintelling in 2023 ben ik benieuwd of deze soort zich weer laat zien bij dit nieuwe openbare groen. 🐦

Goed gezien tussen Lek

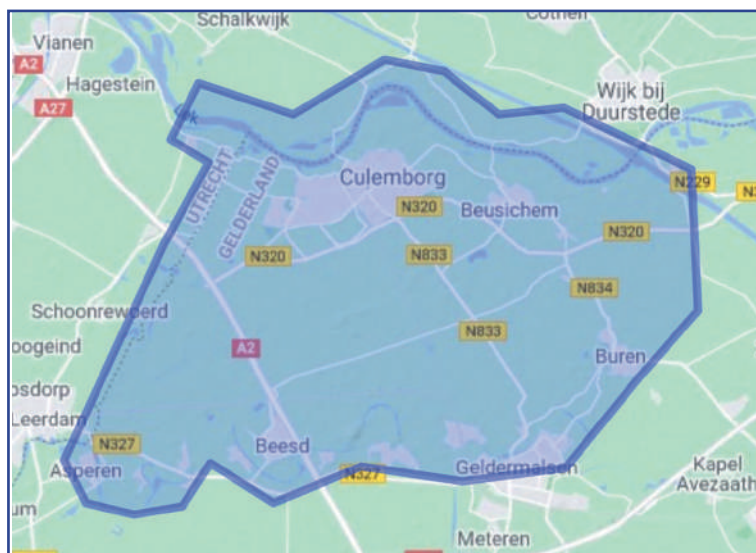
*Bijzondere
vogelwaarnemingen
in 2022*

door *Berry Lucas*

Ook al hebben we de coronaperikelen met als positieve keerzijde veel vrije vogeltijd tijdens lockdowns zo'n beetje achter de rug, er werd ook in 2022 nog behoorlijk gevogeld in het door de NVWC bestreken gebied. In dit droogste jaar van deze eeuw (over crises gesproken...) werden 205 soorten ingevoerd op waarneming.nl, en 223 als je exoten en escapes meerekent. Drie nieuwe soorten voor het werkgebied werden genoteerd, nl. Amerikaanse goudplevier, grote kruisbek en sneeuwuil, al mag je de laatste als ontsnapping niet echt meetellen.

De waarnemingen die vermeld worden in de subsite van de NVWC van waarneming.nl bestrijken een gebied dat groter is dan het werkgebied van de NVWC. Ook tellen we meldingen van net boven de Lek en onder de Linge mee en uit de Everdingerwaard. Dus de titel van deze rubriek dekt niet helemaal de lading.

en Linge

*Koereiger (links), 30 januari Lanxmeer-Culemborg.
Foto waarneming.nl - Marja van Bruggen.
Kleine rietgans (boven, 7 februari Polder Blokhoven – Schalkwijk.
Foto waarneming.nl - Mark Dijkstra.
Krooneenden (rechts), 29 april Steenwaard.
Foto waarneming.nl - Mark Dijkstra.
Kleine bonte specht, 12 april, Lage Veld – Beesd.
Foto waarneming.nl – Paul van Veen.*

Per maand vermeld ik hieronder weer schaarse en zeldzame soorten en andere opvallende waarnemingen in het voorbije jaar. Soorten die in meerdere maanden zijn gezien, worden behandeld bij de maand waarin het hoogste aantal is gemeld.

Januari

We konden niet echt spreken van een winter in 2022. Januari was zacht, droog en vrij somber. Op de waarnemingenlijst prijken dit jaar dan ook niet veel echte koude-wintergasten. Dat is overigens een patroon dat de laatste jaren door klimaatverandering gebruikelijk is. • Een van die afnemende soorten is het **nonnetje**, waarvan dit jaar maar 6 waarnemingen zijn gedaan (totaal 12 exemplaren).

• Elk jaar wordt wel een **middelste zaagbek** waargenomen, ditmaal één op de Lek bij de Redichemse Waard, op 15 januari (door Peterpaul Brundel). • De **kleine rietgans** wordt een jaarlijks zeldzamere wintergast, daarom zijn de waarnemingen deze maand in de Polder Blokhoven, Steenwaard en Buitenwaard (1 à 2 exemplaren) vermeldenswaardig. • Dat geldt ook voor het exemplaar van de **rotgans** op 20 januari in de Steenwaard. • Opmerkelijk was het vrouwtje **rosse stekelstaart**, een exotische eendensoort, bij het Betuwestrand in Beesd. • Op 8 verschillende plaatsen werden in 2022 **koereigers** waargenomen, waarvan in januari en februari het exemplaar in Lanxmeer veel bekijks trok. Hoewel ze ongeringd waren, kunnen nog steeds vraagtekens gesteld worden bij de koereigers (tot wel 5 stuks) die regelmatig buiten de kooien van Uilenpark de Paay bij Beesd zitten. • Voor de **appelvink** werd het een recordjaar, met in totaal 50 waargenomen exemplaren in 22 kilometerhokken. Veel meldingen komen sinds enige jaren van de Plantage waar men soms meerdere exemplaren tegelijk kan vinden. • Dit jaar dook er hier maar één **zwarte mees** op, te weten op 13 januari in De Hond (Johan de Kruif).

Februari

Februari was ook een zachte natte maand, met geen echt grote verrassingen voor vogelaars. • Noemenswaardig zijn enkele waarnemingen van **zearend** in deze maand. Het jaar door zijn er maar liefst 26 zearenden (soms twee bij elkaar) in 21 kilometerhokken

gezien. • De **pontische meeuw** wordt elk jaar meer waargenomen. Het record was zelfs 21 stuks in het Molenkade-gebied, op 7 februari door Jeroen Brandjes.

Maart

De droogste maart ooit had enkel aardige soorten in petto. • Op 12 plekken werd dit jaar een **smelleken** waargenomen, waarvan de meeste in deze maand. • Bas Engels en Daniel Beuker zagen 3 **dwergganzen** overvliegen bij Werk aan 't Spoel op 19 maart. • Een **rouwkwikstaart** werd eind maart ontdekt in de Everdingerwaard en in de periode daarna nog meerdere malen waargenomen. • **Van Cetti's zanger** kijkt niemand meer op, maar het is bijna onvoorstelbaar dat je nu al 10 zingende vogels op korte afstand van elkaar kunt aantreffen, zoals in de Everdingerwaard op 26 maart.

April

Krooneenden zijn nu jaarlijkse zomergasten, en de soort is dit jaar ook weer mogelijk broedvogel in onze regio, hoewel er geen pullen zijn gemeld. Op 16 april zaten er 5 man en 3 vrouw in de Goilberdingerwaard. • De **rode wouw** trok vooral door in april. Dit jaar werden er 13 vogels gemeld. • Opletende vogelaars zagen in april ook de **zwarte wouw** doortrekken, in 2022 in totaal eveneens 13 keer gemeld. • De **kleine bonte specht** liet zich meerdere malen zien en horen, vooral bij de Driftsteeg en omgeving. De toename van het aantal meldingen in het werkgebied is in lijn met de landelijke trend van deze soort. • De **snor** wordt steeds vaker doorgegeven, dit jaar zelfs in 12 kilometerhokken. Zingende exemplaren waren er in de Everdingerwaard, Goilberdingerwaard, Steenwaard, Pavijen

Bijzondere vogelwaarnemingen in 2022

Soort	vroegste datum 2022	Vroegste datum ooit
Zanglijster (eerste zang)	1 januari	Vroegste ooit
Merel (eerste zang)	2 januari	Vroegste ooit
Grote lijster (eerste zang)	3 februari	1 januari 2014
Grutto	13 februari	3 februari 2002
Tijftjaf (eerste zang)	14 februari	30 januari 2018
Veldleeuwerik (eerste zang)	25 februari	17 februari 2019
Blauwborst	10 maart	23 februari 2019
Rietzanger	22 maart	Vroegste ooit
Boerenwaluw	23 maart	11 maart 2011
Fitis	23 maart	9 maart 2007
Zwartkop (eerste zang)	24 maart	15 februari 2020
Boompieper	30 maart	30 maart 2017
Oeverwaluw	1 april	28 februari 2019
Purperreiger	3 april	30 maart 2014
Huiswaluw	9 april	28 maart 2015
Kleine Karekiet	9 april	30 maart 2014
Sprinkhaanzanger	12 april	2 april 2017
Koekoek	13 april	7 april 2011
Grasmus	13 april	3 april 2021
Braamsluiper	14 april	7 april 2019
Tuinfluit	17 april	11 april 2014
Gierzwaluw	23 april	14 april 2012
Wielewaal	1 mei	12 april 2016
Bosrietzanger	5 mei	26 april 2020
Grauwe Vliegenvanger	7 mei	17 april 2020
Spotvogel	9 mei	30 april 2012

Tabel: Eerste aankomstdatum of eerste zang van een aantal vogelsoorten in 2022 in het Werkgebied van de NVWC. Ter vergelijking de vroegste datum ooit zover vermeld in waarneming.nl.

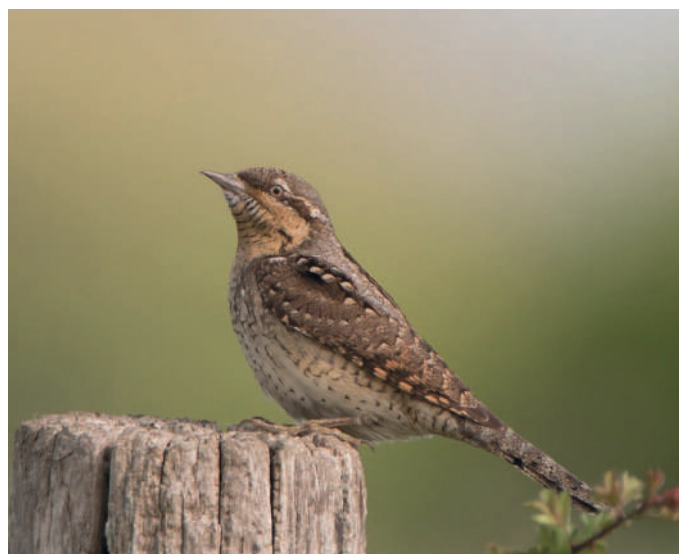
Draaihals (onder), 27 april 2022, Everdingerwaard.

Foto waarneming.nl – Erik van Halsema.

en langs de Linge bij Asperen en Acquoy. • Niet veel visarenden dit jaar, maar de gelukhebbers konden de soort toch nog op 19 plaatsen waarnemen, vooral deze maand. • Een bescheiden aantal **dwergmeeuwen** werd gemeld, namelijk 11 stuks, hoofdzakelijk in de Steenwaard. • Opmerkelijk waren de waarnemingen in de Steenwaard van langsvliegende **grote sterns** op respectievelijk 15 april (2 exx.) en 30 april (3 exx.) • Ronald Jansen zag op 22 april een andere zeestern, namelijk **noordse stern** in de Everdingerwaard. • En ook in 2022 was er weer een **reuzenster** in het gebied; een overvliegende vogel werd op 27 april opgepikt door Bram Rijksen in de Steenwaard. • De kans om hier tegenwoordig een **draaihals** te zien, lijkt steeds groter te worden, al is het mezelf nog niet gelukt. In 2022 werden 5 exemplaren gevonden, waaronder deze maand in de wijk Parijsch, in de Goilberdingerwaard en in de Everdingerwaard. • Erg leuk was de **hop** die Marcel Kok op 19 april aantrof in de Goilberdingerwaard. • De hier schaars voorkomende **bonte vliegenvanger** werd waargenomen op 19 april in Enspijk en later nog op 4 andere plekken in de regio. • Liefst driemaal in 2022 werd een doortrekkende **steppekiekendief** vastgesteld, waaronder op 23 en 24 april bij Acquoy en in de Everdingerwaard. • Op 30 april fotografeerde Johan Janssen **twee steltkluten** in de Everdingerwaard. • Er was stevige doortrek van **beflijsters** deze maand, tot 6 exemplaren tegelijk.

Mei

Sovon meldt een jarenlange afnemende trend van **boomvalk** (foto pagina 38), maar in ons werkgebied worden ze juist steeds meer signaleerd. Het ging in 2022 om 48 exemplaren die gemeld werden uit 34 kilometerhokken (dubbeling is wel aannemelijk). Er zijn indicaties voor meerdere nestplaatsen in het gebied, o.a. omgeving

Plantage, Regulieren/Leidsche Hoeven en omgeving Woerdsteeg.

• Viermaal in mei werden **velduil** gezien in de Steenwaard en Everdingerwaard. • Een nieuwe soort voor het werkgebied bracht de gemoederen in beweging, richting de Everdingerwaard, waar een **Amerikaanse goudplevier** (foto pagina 38) van 3 tot 7 mei pleisterde. Deze dwaalgast doet Nederland tegenwoordig jaarlijks aan. • Mooi dat ook dit jaar een **grote karekiet** zijn zang weer liet horen, maar alleen op 4 en 5 mei in de Everdingerwaard. • Een andere verrassing was het eendaagse bezoek van een man **grauwe klauwier** in de Beusichemse waard. • **Kwartels** werden alleen 's nachts op drie plaatsen in het gebied als roepende overvliegende vogels genoteerd in mei. • Big Day -deelnemers die wat beter waren

*Visarend (boven), 29 augustus Steenwaard.
Foto waarneming.nl - Mark Dijkstra.*

*Rode wouw (links), 13 april Everdingerwaard.
Foto waarneming.nl - Marja van Bruggen.*

geïnformeerd (dan mijn team), konden op 14 mei 2 **geoorde futen** scoren op de Lek bij 't Spoel. In juli zwom er ook nog een geoorde fuut in broedkleed op de Lappenheide. • Op 14 mei zou er een paartje **topper** gezien zijn in Polder Blokhoven bij Schalkwijk, maar deze waarneming is niet bevestigd door anderen. • In het zuidwestelijk deel van ons werkgebied was gelukkig opnieuw de zeldzame **zomertortel** te zien en te horen in de maand mei, namelijk bij Rump en Rhenoy aan de Linge en Polder Nieuw Schaaijk en Wiel van Bassa aan de Diefdijk.

Juni

Het grote aantal meldingen van de **raaf** dat ingevoerd werd in nwc. waarneming.nl in 2022 had te maken met - na 18 jaar - weer een broedgeval in het Beesdse Lage Veld. De soort kon dan ook afgevinkt worden op diverse Big Day-lijstjes. Regelmatig zijn tot 4 exemplaren van *Corvus corax* bij elkaar gezien, wellicht een gezin. Ook is transport van voedsel en ontlasting geconstateerd, duidend op een nest. Blijkbaar zwermen de vogels het jaar door ook uit over het werkgebied. • Op 8 juni werd een **geelgors** in de Nieuwe Hoeven doorgegeven door Marius Bolck, een opmerkelijke zomerwaarneming in onze contreien. Op 29 oktober vloog een geelgors over de trektelepost Redichemse Waard, en even later zat er een ter plaatse in de Steenwaard. • Heel spannend was de zomerwaarneming van een **woudaap** in ons gebied. De vindplaats zou een broedlocatie kunnen zijn en is verborgen gehouden op waarneming.nl. • 7 **kruisbekken** vlogen op 8 juni over het Beesdse Lage Veld (Peter van Horssen).

Juli

Goudvinken zien we hier doorgaans in de wintermaanden, dit jaar in de omgeving van Buren en de Plantage. Opvallend is dan ook de goudvink die Pim Julsing ontdekte op 10 juli in de Vretstrooi. • De zomer door werden er als in voorgaande jaren regelmatig één of meer **wespendieven** geregistreerd in het Lage Veld, in het bijzonder door Paul van Veen die sommige aanwezige wespensdiefen als individu wist te herkennen. Zo nu en dan werd daarbij het kenmerkende 'vlinderen', het baltsgedrag van wespensdiefen gezien. Hoogste aantal bij elkaar was 6 exemplaren. • Op 19 juli zaten er twee **zwarte ooievaars** in de uiterwaard van de Linge bij Rhenoy (waarneming C.M. Verhaar).

Augustus

Meer dan voorgaande jaren werden in 2022 **kleine zilverreigers** gemeld, namelijk 77 exemplaren op 17 locaties, voornamelijk langs de Lek. Op 19 augustus bevonden zich zelfs 12 vogels bij elkaar in de Steenwaard (Bram Rijksen), dat moet een fraai plaatje zijn geweest. • **Zwarte ruiters** waren er in 2022 veel minder dan anders, de meeste in augustus op diverse plaatsen in uiterwaarden en op de Lappenheide. • Jan Labse wist een bewijsplaat te maken van een jagende **grauwe kiekendief**, op 13 augustus in de Goilberdingerwaard. • Op vier verschillende dagen werd een foeragerende **krombekstrandlooper** waargenomen, in de Steenwaard en in de Everdingerwaard.

September

Niet veel **bontbekplevieren** dit jaar, de meeste wel in deze maand. Zo zaten er enige tijd 4 stuks in de Beusichemse Waard (Tom Zeeegers). • Ook weer een **roodpootvalk** in 2022 namelijk op 3 septem-

Bijzondere vogelwaarnemingen in 2022

Amerikaanse Goudplevier *Pluvialis dominica* (onder), tweede kalenderjaar, 5 mei Everdingerwaard.

Foto waarneming.nl – Jeroen Sidler.

Boomvalk (rechtsboven), 5 mei Everdingerwaard.

Foto waarneming.nl - Geert Custers.

Baardman (rechtsonder) 31 oktober Everdingerwaard.

Foto waarneming.nl - Johan Janssen.

ber een juveniel boven de Hond (Arjan Brenkman). • En een dag later ontwaarde Arjan daar ook nog een overtrekkende **duinpieper**. • Drie eerste kalenderjaar **buidelmezen** op 21 september zijn verborgen als waarneming, dus dan ga je toch wel speculeren over een mogelijk broedgeval. • Net als vorig jaar dook er weer een **zwarte specht** op tussen Lek en Linge, dit keer op Mariënwaerd langs de Oude Waag (Ralf van Hoof). Van eerstejaars vogels is bekend dat ze wel gaan zwerven buiten de gebruikelijke broedgebieden (maar bijzonder is het). • Louis van Oort hoorde op 25 september op de trektelpost Werk aan 't Spoel de onmiskenbare roep van de **morinelplevier**. Dit was de zesde keer dat de morinelplevier is waargenomen in het werkgebied.

Oktober

De kleine invasie van **grote kruisbekken** vorig jaar ging niet helemaal aan ons voorbij. Arjan Brenkman was vrij zeker van 7 grote kruisbekken die op 10 oktober over het station Culemborg vlogen. • Maar één **kleine barmsijs** werd genoteerd, op 16 oktober in Voorkoop, door Tom Zeegers. • Op 27 oktober vloog een **Europese kanarie** over de wijk Molenzicht (Marcel Kok).

November

Van de 14 het jaar door getelde **blauwe kiekendieven** werden er 6 waargenomen in november. Minder overigens dan voorgaande jaren. • Terwijl de **goudhaan** in 2022 veel minder is ingevoerd in de waarnemingendatabase, explodeerde het aantal **vuurgoudhaan**-meldingen, nl. 38 exx in 24 kilometerhokken, waarvan 4 stuks

op Fort Everdingen op 3 november. • In 2022 werden er **13 bokjes** in 7 kilometerhokken ontdekt. Dat is meer dan in vorige jaren, maar dat kwam vooral door de waarneming door Jan Ekke Wigboldus van 5 opvliegende bokjes tegelijk in de Steenwaard. • Overvliegende **ijsgorzen** werden twee keer geregistreerd, op 12 november in de Regulieren (Jouke Altenburg) en op 13 november in de Baarsewaard (Erwin 't Lam). • In november en december werd een **roodhalsgans** op 4 plaatsen in het gebied gezien, mogelijk gaat het om één en dezelfde vogel. • **Wilde zwaan**: in ons gebied moet je zo tegenwoordig wat geluk hebben om ze te zien. Op 12 januari vlogen er 10 over de Everdingerwaard, en op 20 november 11 over de Nieuwe Hoeven.

December

Elk jaar is het hopen op oostenwind op het juiste moment zodat **kraanvogels** westelijker dan gebruikelijk overtrekken. Dit jaar waren er echter slechts een drietal losse waarnemingen (4 exemplaren), waarvan twee kraanvogels bij Asperen op 20 december. Ik kreeg ook een melding van twee kraanvogels lopend in een grasland bij Rhenoy, waarschijnlijk waren dat dezelfde vogels. • Dan wrijf je je wel even de ogen uit... Hans Heikoop kwam op 9 december een **sneeuwuil** tegen in de Nieuwe Hoeven. Hoogstwaarschijnlijk ging het om de uit Dierenpark Amersfoort ontsnapte uil die al op 24 november in Soesterberg werd gezien, en op 20 december in Middebrode bij Den Bosch na een kleine maand vrijheid werd gevangen (en teruggebracht naar Amersfoort).

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het
belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

DRUK

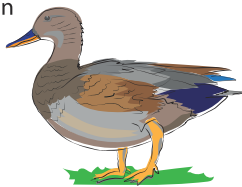
BladNL
Oplage: 400 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 – 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Gijsje van Ingen, Caroline van der Laan,
Yvonne Jakobs-Lommers,
Jandirk Kievit, Leo van der Kooij,
Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers,
Winy Verdouw, Marja ten Voorde,
Harry van de Warenburg, Frans Waroux

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

Overname van artikelen, tabellen en schema's is **alleen** toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 01-2023, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan. De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 – 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

0345 – 520 380

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 – 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

0345 – 519 946

Ruud Post

0345 – 501 929

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 – 505 423

INSECTENWERKGROEP

Karin Verspui
0345 – 574 123
insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Winy Verdouw
06 – 40 80 52 08
Maartje van der Ploeg
06 – 10 75 98 66
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 – 44 70 47 54
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Cees van Appeldoorn
Gerrit van Utrecht
post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
0345 – 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 – 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 – 533 756
zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van de Ploeg
Agrius_convoluti@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.

Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

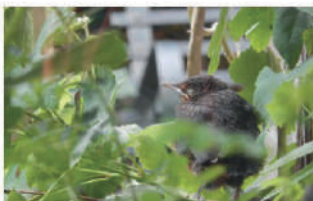
Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjielp! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Nog even en dan is het zover: de lancering van onze nieuwe website!

Een mooi eigentijds ontwerp weergegeven op overzichtelijke pagina's met prachtige foto's van fotografen van onze vereniging. Tijdens de jaarvergadering op 5 april wordt de website gelanceerd.

Nieuws

Hak-al

De Hak-al is het verenigingsblad van de NVWC. Leden krijgen het blad elk kwartaal thuisbezorgd of toegestuurd. Lees hier het laatste nummer:

Agenda

7 maart 2023 - 9 maart 2023

NME Natuurfeestdagen

11 maart 2023

Redichemse Waard: 11 maart knotwilgen dunnen, doe je mee?

15 maart 2023

Lezing: Grutto's van de Selenga delta door Niko Groen

[Naar de complete agenda](#)

Fotorubriek

Uitgevlogen slapend

Ijsvogel overleeft de kou

Verrassende vuurvinder

Cele anemoon

www.nvwc.nl

Agenda NVWC

In de Tsjiepl en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij Hak-al 2023 – 2: 26 mei 2023